

MLD

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK TIZSZER ÉVENTE

TARTALOM:

- Kiss F.: A vojvodinaí falukutatás programja
Juhász Antal: A kisebbségi kérdéshez
Perneki Mihály: Munkanélküli menyasszonyok (vers)
Tóth-Bagi István: Valamit tenni kell... (regényrészlet)
Hajdú V.: A paraszt-kérdés és a földműves-szövetkezetek
Albert Malz: Útban... (novella-fordítás)
Perneki Mihály: Jellem... (vers)
Thalheimer—Tamás: A modern világnézet
Sz. A.: Világszemle

FIGYELŐ: A suboticaí Ady-est — A jugoszláv-magyar közeledéshez
— „A Nép Barátja“ — Ifjúsági kulturális és gazdasági mozgalom —
A pécsi események — A Skupštinából

SZEMLE: Valamit tenni kell... — Azev, a kém — Az 1000 rubeles nő

A „HID“ mozgókönyvtára

Ezen számunktól kezdve állandóan közölni fogjuk forgalomban lévő könyveink címjegyzékét, valamint azokat a helyeket, ahol az egyes könyvcsoportok találhatóak.

1. SUZA (Baranya):

Gereblyés: A döntés felé ...
I. Ehrenburg: Polgárháború Ausztriában
Darvas J.: Fekete kenyér
Stolte: A jobbgység keletkezése
Tarasov R.: Csokoládé
Plehanov: A marxizmus alapproblémái

2. PETROVOSELO:

Gergely S.: Béke ...
Gold: Zsidók, ha nincsen pénzük
Traven: Gyapotszedők
H. Barbusse: A tűz
Roesmann: Fischbein élni akar
Stolte: Az ezeréves per

3. CSANTAVIR:

U. Sinclair: Mocsár
Traven: Gyapotszedők
Illyés: Oroszország
Gorkij M.: Az anya
E. E. Kisch: Amerika, Kína, Oroszország

4. TELECSKA:

E. E. Kisch: Amerika, Kína, Oroszország
T. Rodinov: Csokoládé
E. Glaeser: 902-esek
Gergely: Béke ...
Roesmann: Fischbein élni akar
Voljgin: Történelmi materializmus

5. NOVA CRNJA:

Rác B.: Kereszténység és rabszolgaság
J. London: A tengeri farkas
Gr. Károlyi I.: Az ötéves terv
Romanov: Három pár selyemharisnya
Traven: Aranyások

A vojvodinai falukutatás programja

Közismert dolog, hogy a mai ifjúságot egészen más problémák érdeklik, mint például a háborúelőtti ifjúságot. Nem is kell azonban ennyire visszamennünk, hogy megállapíthassuk azokat a különbségeket, amelyek a mai és a pár év előtti ifjúság célkitűzései között mutatkoznak. Pár év előtt majdnem kizárólagos volt a nagy korkérdések iránti érdeklődés. Világpolitika, világ gazdaság, világháború, világ béke, világválság; ezek voltak azok a témák, amelyek minden dolgozó és minden gondolkozó fiatal foglalkoztattak s amelyeket az összes ifjúsági írárok több-kevesebb hozzáértéssel tárgyaltak. Ha figyelembe vesszük, hogy ma már az egész világ egy gazdasági egységbe forrott össze és azt, hogy ez a tény ma már mindenki előtt ismeretes, — megmagyaráztuk az ifjúság világproblémák iránti érdeklődését is. Az ifjúság, az élet küszöbén, természetes ösztönei szerint, a legnagyobb emberi közösség, az egész emberiség sorsával foglalkozik legszívesebben — annál is inkább, mert éppen napjainkban érezhető a legjobban, hogy a világ fejlődésének egyik legfontosabb fokához jutott.

Ez így teljesen rendjén volna és természetes, hogy így kell lennie. De ma már a nagy világkérdéseket tudományosan letárgyalták. Kialakult a két ellentétes érdekcsoportnak megfelelő két ellentétes világnézet és két ellentétes politikai irányzat, úgy, hogy az ifjúság aktív szelleme új foglalkozási területet keres. A világ rendjéről és menetéről alkotott általános megállapításokat szorosabbra, körülhatároltabb területre, egy országra, vagy országrészre próbálják alkalmazni. Ki kell deríteni, hogy a világválság okainak magyarázata helyes-e, megfelel-e a tényeknek, hogy ugyanazok az okok kisebb területeken is hasonló válságokhoz vezetnek-e, továbbá, hogy a világválság lefolyása milyen hatással volt az ilyen kisebb gazdasági és kulturális egységek életére és fejlődésére.

E célból a dolgozó és gondolkozó ifjúság világszerte egyleteket alakít azzal a feladattal, hogy a maga szűkebb környezetét, faluját, városát, megyéjét, vagy országát tudományos kutatás tárgyává tegye és annak gazdasági, kulturális, politikai és társadalmi életét tanulmányozva, levonja a szükséges és elkerülhetetlen következtetéseket. Újabban Középeurópában és a kisantant-államokban nagy lendületet vett az ilyencélű ifjúsági akció s ilyenek látszik a Noviszádon nemrégén megalakult „Omladinski Pokret” (Ifjúsági Mozgalom) is.

Amikor a HID legutóbbi számában „A vojvodinai falukutatás munkavázlata” címen megjelent tanulmányunkban egynéhány eszmét vetettünk fel a falukutatást illetőleg, magunk is ilyen tudományos munkát akartunk kezdeményezni, melynek végrehajtását az idén olvasótáborunk és barátaink legszélesebbkörű hozzájárulásával és segítségével szeretnénk megvalósítani.

Természetes az, hogy munkánk közben sok nehézségre, akadályra, meg-nem-értésre, visszautasításra akadunk majd, ez azonban csak az erő és az akarat nagyobb összpontosítására, nem pedig a visszahúzóadásra való ok. Temérdek apró adatra van szükségünk, hogy a Vojvodina mai képét élethűen összeállíthassuk. Ezeket a adatokat pedig elsősorban szerkesztő- és sajtóbizottságainktól és jóakarató olvasóinktól reméljük beszerezni.

Tudnunk kell, mit akarunk. A falukutatás elsősorban pontos statisztikai adatok összegyűjtését célozza, hogy később azok segítségével a mai falu, illetve parasztnép tényleges életét, gazdasági, társadalmi, politikai, kulturális és egészségügyi helyzetét tudományosan leírhasa.

A falu életéről eddig semmiféle adatokkal nem rendelkezünk. Nem is csoda, hogy a városi írók a falu életéről egészen téves fogalmak szerint rossz, a valóságra sohasem hasonlító képeket festenek. A HID egyik legfőbb feladata a falu és város dolgozói közötti tátongó űrt áthidalni.

A falukutatás munkája nem egy előre kieszelt, merev és változhatatlan terv alapján kezdődik, bár a tudományos módszereknek mindenben elsőbbséget adunk. Nem szabhatjuk meg előre mereven az egész munkatervet minden apró részletében már csak azért sem, mert mindezideig nálunk ehhez hasonló munkát nem folytattak és így még semmiféle tapasztalattal nem rendelkezünk ezen a téren. A módszerek, valamint az eszközök a munka folyamán önmaguktól adódnak majd, a részletkérdések a helyi viszonyok és a munkamenet iránya szerint oldódnak meg. Ezért mi itt csak az általános elveket fektethetjük le, csak a kezdeményező lendületet adhatjuk meg. A továbbiakban már munkatársaink és olvasóink részben önállóan, részben pedig a közös munka önmagától is kialakuló terve szerint dolgoznak majd.

A falukutatást, a három legfőbb emberi tevékenység: a mezőgazdaság, az állattenyésztés és az ipar területeire osztottuk.

A mezőgazdasági viszonyok kutatása kezdetén először is a kutatás tárgyát képező falu határának nagyságát, a föld vegyi összetételét, a határban levő gazdaságok számát és az állatállományt állapítjuk meg. Utána következik a falu lakosainak száma és a lakosok nemzetiség, vallás és nemek szerinti osztályozása. Ha ezek az adatok megvannak, a családok, háztartások számának meghatározása következik, valamint annak kikutatása, hogy ezen családok közül hányan élnek kizárólag mezőgazdaságból, hány él tisztán állattenyésztésből és hány más (ipari vagy kereskedelmi) foglalkozásból.

Mindezek után következik a birtokok megszámlálása s nagyságuk szerinti osztályozása: hány 300 láncon felüli gazdaság van, hány az ettől kisebb, de 100 lánconál még mindig több földdel rendelkező, hány 100 lánctól kisebb, közép-, kis- és törpebirtok van a falu határában, valamint az olyan földmunkás-családok száma is, amelyeknek egyáltalán nincsen földjük. Most következnek a cséplő-

gépek, traktorok, vető- és aratógépek, fogasok, boronák és ekék megszámlálása, még pedig minden birtokosrétegben külön-külön, végül pedig a lovak, szarvasmarhák, sertések és más állatok feljegyzése, szintén minden birtokosrétegnél külön-külön. A mezőgazdasági kutatás befejezéseként megállapítanánk még az elmúlt évi gabona-, vetemény- és ipari növényhozamot és a vetéshez elhasznált magvak minőségéről szóló adatokat.

A szorosan vett földművelési rész végeztével áttérhetünk az állattenyésztés adatainak összeállítására. Hány sertést, vágómarhát, juhot és kecskét hizlaltak és adtak el, illetve vágtak le ez évben az egyes birtokoskategóriába tartozó gazdák, vagy hizlalók. Hány kacstát, libát, tyúkot és más szárnyast nevelnek a falubeli egyes birtokosrétegek. Hány hizlalda, vágóhíd, állatkereskedő van a községben és mekkora a falu húsfogyasztása, illetve állatkivitele. Az állatvédelmi és fajnemesítési próbálkozások eredményei és lehetőségei. Végül pedig az állati termékek és azok házi, vagy ipari feldolgozásának leírásával az állattenyésztés terén végzett kutatások is befejezetteknek tekinthetők.

Az ipar és kereskedelem vizsgálatánál elsősorban is a nagy ipari vállalatokra kell alaposabb figyelmet szentelni, a tőke befektetésére, a tőke származására, a felhasznált emberi és gépi munkakerőre, a munkabér-viszonyokra, a termeléshez felhasznált nyersanyagok eredetére és a különböző nyersanyagok mennyiségére. Külön vizsgálódás tárgyát képezi majd a mezőgazdasággal és állattenyésztéssel összefüggő iparágak: tejipar, paprikamalom, cukorgyár, kenderfonóda, sörgyár, malom, stb. Ezenkívül sorra vesszük az eddigi foglalkozási nemekbe még fel nem vett ágakat: halászat, vadászat, gyümölcsészet, kertészet, borászat, nádas, stb. Fontos az itt foglalkoztatott munkások nemek, kiképzés és kor szerinti megoszlása, valamint az átlagos munkabér megállapítása. Különös kutatásnak vetjük alá a kisiparosok helyzetét. A kereskedelem vizsgálata elsősorban a forgalmi viszonyok megállapítására irányul, azután következik a falu-termékek forgalmának megállapítása: külön a faluban és külön a kivitelben.

A mezőgazdasági, állattenyésztési és ipari, valamint kereskedelmi viszonyok leírása után következik a falu társadalmi, politikai, kulturális viszonyainak feltárása. Ide tartozik a községben működő egyesületek és körök, a községi képviselőtestületek, az állami hivatalok, a termelési, fogyasztási és hitelszövetkezetek, az iskolák, a könyvtárak, a vendéglők rövid regisztrálása, továbbá az általános adatok beszerzése, úgymint lakásviszonyok, népelelmezés, higiénia, ruházkodás, ujságok, folyóiratok, stb.

A fentiekben tömören összefoglaltuk a falukutató munka programjának főbb irányvonalait. Mint minden tervet, ezt is igen sokan megvalósíthatatlannak tartják majd. Ez annál is könnyebben megeshetik, mert nem foglalkoztunk még az adatok beszerzésének módjával. Feltétlen szükséges tehát még a munka végrehajtásának módját részletesen leírni, amit következő számunkban adunk.

A kisebbségi kérdéshez

Most, hogy Jugoszláviában is egy új kisebbségi politika körvonalai kezdenek kibontakozni, amelyek az egyre égetőbbé váló kisebbségi problémákat veszik napirendre, átlátva annak fontosságát, hogy egy országban, ahol több nemzetiség él együtt, meg kell teremteni azt a légkört, amely lehetővé teszi a különböző nemzetiségek szoros, baráti együttműködését, nem lesz érdektelen, ha egy pár szóval foglalkozunk ezzel a kérdéssel.

Mennyivel gyorsabban halad az ember az általános művelődésben, tudományban és mennyi időt, erőt takarít meg azzal, ha szabadon használhatja anyanyelvét. Nagy szükség van olyan emberekre, akik több nyelvet beszélnek, de ma a tömeget, a széles népréteget mégis azok alkotják, akik csupán anyanyelvüket ismerik. Hatalmas léptekkel haladna előre az emberiség, ha az egyetemes művelődés kereteiben valamennyi nemzetiség szabadon fejleszthetné a minden hazugságtól megtisztított, sajátos nemzeti kulturáját.

Az igazi demokrácia nemcsak gazdasági és politikai téren teremt egyenjogúságot, hanem kulturális tekintetben is.

A ma zűrzavaros forgatagában hanyórázó súlyos társadalmi és gazdasági kérdések mellett úgyszólván elsikkad az anyanyelv használatának kérdése. Nem veszik észre az anyanyelv fontos szerepét az ember kulturális életében. Hiszen ezen gondolkodunk emberi életrebredésünk első korától kezdve egész életünk végéig, ehhez fűznek ezer és ezer érzelmi szálak és ami a legfontosabb, ezzel tudjuk legkönnyebben kifejezni magunkat.

A maradi, konzervatív, vagy reakciós értelmiségi rétegek a nemzeti eszmét is ki akarják sajátítani maguknak és úgy igyekeznek magukat feltüntetni, mintha csak ők törődnének az anyanyelvvél, mintegy történelmi hivatásnak tüntetve fel ezt, mely kizárólag az ő feladatuk s amelyet eddig csak ők végeztek sikeresen. Ezek a többé-kevésbé fasisztahajlandóságú rétegek eddig papíron, elvben sokat foglalkoztak az anyanyelv használatának kérdésével, de így is csak azért, mert az égető gazdasági és társadalmi kérdésekhez nem akartak és nem tudtak hozzányúlni. Mint egyedül megmaradt harangot kongatták a nemzetiségi kérdést, de azt is túlnyomórészt csupán nagyhangú frázisokkal, mert nem voltak képesek a dolgok mélyére hatolni. Így jelentős, tartós sikert nem is érthettek el. Hogy a nemzetiségi kérdés ilyen nagyhangú, sovíniszta, fasiszta alapon való megoldása hogy fest, arra nagyon jó példa a fasiszta Olaszország kisebbségi politikája, ahol tudvalevőleg a jugoszláv nemzetiségű kisebbségnek helyenként még a családi neveit is meg kell változtatni és a temető fejfáira sem írhatják rá ősük nyelvén nevüket.

* *

A jugoszláviai magyar kisebbség tizennyolc év óta változatlanul zilált állapotban, súlyos anyagi helyzetben él. Emiatt jórészt az eddigi vezetők hibázthatóak, mert nemhogy gazdaságilag, de

Munkanélküli menyasszonyok

Húsukat leette az ágy anélkül,
 hogy valakivel szívet cseréltek volna.
Jövendő párjuk hősi halált halt a „munka harcmezején“
 Bedobva, húsz fillér órabérbe,
 ágyrajárásba, munkanélküliségbe,
 könnyűszerrel gázolt át rajtuk a szerelmi csöcselék
 jóélettől fűtött, motorizált férfi-tankjai.

Ezek ölében már nem fog gyerek tollasodni,
 ágyuk nagy lyukakkal tátong,
 keresztül folyik rajta az élet,
 a fészekből szemetesláda lett,
 a „családi életet“ zsirért, kenyérért árulják.

Tarkójukon mégis a gond őszül,
 fülüket rágja a megalázottság,
 harc indulót fütyörész a szerelmi csöcselék ellen,
 van, aki megérti és lázad,
 van, akin keresztül viszi a szél és tovább aljasodik,
 s ezek szemé sohasem fog senkit pénz nélkül tegezni.

VALAMIT TENNI KELL...

(Vojvodinai regény a kispolgári fiatalság lecsúszó életéből, szerzői kiadásban, amint ez már nálunk szokás. Vojvodinai, de lehetne bármely más alföldi vidék ezen társadalmi rétegének regénye is. Azt a szürke életet mutatja be, amely a vagyontalan érettségizetteket végighíséri egyetlen tőkéjük, az érettségi bizonyítvány értékesítésének próbálkozásai közben. Minden munkát megkísérelnek, a pénz-szerzés minden kis reményére erősebben dobog a szívük, hogy a kudarc után ismét tovább éljék a kisvárosi, fátsult életet, ahol mindent belep a por, ahol a kezdeményezések a ragacsos sárban akadnak el. Az iskolában uraknak készítették elő őket és az életben még rint egyszerű fizikai munkások sem tudnak elhelyezkedni. A legközönségesebb proletársorsot élik, miközben irreális, kispolgári módon gondolkodnak és minden erőfeszítésükkel igyekeznek belekapaszkodni a számukra már rég lehetlenné vált ranglétra legalsó fokába. A háttérben néha-néha megjelenik a munkás és paraszt nehézmunkájú életképe, anélkül, hogy azzal a szerző részletesebben és mélyebben foglalkozna. A könyv becsületesen regisztrál. A kisvárosi tengődés igaz tükré. De ennél semmi több. Nem mutatja meg a fiatalságnak azt az utat, amelyen haladnia kell, ha ki akar lábolni abból a lehetetlen és zűrzavaros helyzetből, amelyben él és amelyet Tóth-Bagi István könyvében olyan hűen lerögzít.)

Gyors, ruganyos léptekkel haladt. Melle dagadt, izmai feszültek, arca kipirult a boldogságtól.

Allást kapott!

Munkához jutott és ezzel megindult az élet legalacsonyabb fokáról, ahonnan az út nyilegyenesen szökik a cél felé. Most már küzdhet, dolgozhatik és haladhat — ami az emberi élet értelme.

Egy sarkon megállt.

Sokáig szemlélte az elétáruló, szürke, külvárosi képet. Úgy emlékezetébe akarta vésni, mintha vonat ablakaiban tovatűnő csodálatos hegyi tájék lenne, amelyet soha többé nem lát. Örökre a lelkébe rögzíti ennek a boldog óranak a képét, mert csak ez az egy óra boldog igazán. Az eljövendő napok már keserűséget is hoznak. Elővette naplójegyzetét és beírta: Indulás 1931. nov. 18.

* *

Barátjához, Telkes Ferihez ment, hogy elujsságolja az örvedetes hírt. Telkes árva gyerek volt, aki a szüleitől örökölt szőlőültetvényből tartotta fenn magát. A szőlőt jócskán nyomta adósság is és ezért csak nagyon szerényen élhetett. A külvárosban bérelt szoba-konyhás lakást. A konyhában ő maga főzött, ha főtt ételre éhezett. Lakása volt az iskolai jóbarátok találkozó helye. Ott készülődtek az érettségire, ott tárgyalták meg minden közös ügyüket. Most is, hogy Katona Béla belépett, majdnem valamennyien együtt voltak. Szétheverték az ágyon, a dívánon és székeken. Beszélgettek, ásítottak. Előttük könyvek, jegyzetek, összevisszaságban.

Az újonnan érkezőt harsányan, kedélyeskedően üdvözölték. Csak éppen azért, hogy valamivel félbeszakítsák az unalmat. Katona leült egy sarokba. Nem jött elő mindjárt a maga meglepetésével. Élvezni akarta még ezt a boldogságot. Tudta, hogyha nagy boldogságát elujságolja, akkor a fiúk irigységből vagy akár csupa megszokásból is, ugratni kezdik és ez most fájna. Annyira unatkoznak, hogy mindenből, ami elébük kerül, fanyar tréfát habarnak.

— Valamit kellene tenni!

Telkes dobta bele az unalomba ezt a sokszor ismételt mondatot. Katona erről már tudta, hogy ismét a megélhetésről keseregnek.

A lusta közöny töretlen maradt, mint a százéves parlag. Valaki hátul megszólalt: Tanulni kell! Telkes dühösen válaszolt: Mit tanulni? Nincs megélhetésed, hogy tanulj. És ha elvégzed iskoláidat, akkor se biztos, hogy állást kapsz... Élénk vita forrott fel a kis szobában. Mindenki részt vett benne, mert mindenkinek eleveibe vágott a kérdés. Mi lesz velem holnap? Még két jobb módú fiú is felszólalt, akik az iskolában az osztály leggazdagabbjai voltak. Egyiknek az apja földbirtokos, a másiké kereskedő. Most szavaikból kiderült, hogy mindkettő a tönkremenéssel küzd. Bélának nem volt kedve ahhoz, hogy élénken belemélyedjen a vitába, mint máskor. A sok szóbeszéd úgy elszongott a füle mellett, mint egy zümmögő darázsraj. Megszámálta a társaságot, éppen tizenketten voltak. Egykor virágzó, ma tönkrement családok ifjú hajtásai. A tönkremenés oka: háború, gazdasági válság, betegség, ismét háború...

Telkes, az erélyes Telkes, állandóan tette sarkallta a társaságot. Ferencsik Géza még csak támogatta, de a többiek ellenkeztek, holott nem is kézzelfogható tervről volt szó.

A beszélgetés a háborúelőtti időkre terelődött.

— A régi diákélet — vette át a szót Pataki — szép élet volt. Az apám mesélt róla néhányszor. A nagydiákoknak a legtöbb fejtörést a táncmulatság és az udvarlás okozta. Micsoda majálisokat rendeztek. Majális? Hol volt az nekünk?...

— De talán azért is jutott ilyen nyomorba az egész nemzedék, mert így készült az életre...

Így készült az életre... Katonát megragadta ez a néhány szó. Hányszor, de hányszor hallotta ezt az iskolában. Minden napnak visszatérő refrénje volt, minden órán fülébe harsogta a tanár: Készülj az életre! Szörnyű nehéznek és küzdelmesnek írták le az életet. Ez a tudat átítatta az egész osztály lelkét. Ügyszólván valamennyien megkísérelték, hogy készüljenek az életre, amelyet különlegesen borzasztó valaminek képzeltek. Többen igyekeztek önképző módszerrel külön képzettséget szerezni, mert meggyőződésük volt, hogy az iskola nem azt adja, ami tulajdonképpen az életben szükséges. Az iskola csak kellemetlen kötelezettség, egy akadály, amin át kell küzdenie magát az embernek, hogy magasabbra juthasson. Többen gyakorlati, műszaki tudást akartak szerezni. Fürtak, faragtak, rádiót is készítettek. Néhányan festettek,

rajzoltak, mások zenével foglalkoztak. Akadt közöttük zeneszerző is. Vendég Kálmán az irodalomra vetette magát. Titokban remélte, hogy egyszer majd író lesz és sok pénzt keres. Folyton az arcát fintorgatta. Azt állította, hogy ezzel arcjátékát fejleszti.

Két-három fiú pap akart lenni, de volt olyan is, aki tudományos pályán szeretett volna érvényesülni. Azonban egyikük sem tanult rendesen. Gyakran elkedvetlenedtek, más munkába kaptak. Egyesek modern könyveket olvastak, frisslehelő idők szelleme terjedt közöttük. Az órák közötti szünetekben az udvaron részletesen megtárgyalták a napilapok és képeslapok érdekességeit is. Gyorsan, hadarva vitatkoztak mindarról, ami még őket közvetlenül nem érintette. A vitában a sporté volt a legnagyobb rész, de másra is jutott idő. A nagy kérdések tekintetében egyesek modernnek igyekeztek lenni. Arról például a legtöbben meg voltak győződve, hogy a háború idejémulta és művelt emberhez nem méltó, regényessége csak üres képzelgés, vagy hiú dicsekvés, a legrosszabb esetben ámitás. Néhányuk kivételével valamennyien szegények voltak. A háborúban megnyomorított emberek nyugtalan és zavaros életét látták. Rövid életükben még csak ellenségeskedést és nyomort szemlélték. A gyűlölködés éppen úgy lángolt, mint a háború alatt. Emellett is, vagy talán éppen ennek visszahatásaképpen a testvériség szent és biztonságos érzete fejlődött ki közöttük. Idealizmus töltötte el őket. Tudatossá vált bennük, hogy a világ nem a jó felnőttek jutalma, hanem a jószándékú meg a gonosz, kíméletlenül könyöklő emberek forgataga — de bíztak, hogy a világ mégis megjavítható és ez a munka reájuk, a legújabb nemzedékre vár.

Legalább is Katona ezt így érezte. Nagyon sokat olvasott. A könyveken és újságokon, valamint a filmekben keresztül megismerkedett az egész világgal, ami minden gyönyörűségével — amelyből semmi sem jutott neki — és minden szenvedésével, amelyből — úgy érezte — már jócskán részesült. Tehetségnek érezte magát mindenben, irodalomban, festésben, zenében. Kereskedelemhez, iparhoz, mezőgazdasághoz és más gyakorlati munkához is kedvet érzett. Otthon a családjá, a nyugdíjas tanítócsalád, a háború után egyre botlott, folytonosan vesztette a vagyonát, belső erejét. Volt szép darab földjük is, amelyre még régi, a jobb világban szerzett adósságok neheztedek. Apja valamikor törekvő és munkaszerető ember volt, de ahogy időelött nyugdíjazták, elvesztette minden kedvét. Kiesett a falu szűk társadalmi életéből. Elvonult, az ivásban lelte minden örömét. Anyja beteges volt, erőtlen asszony, tehetetlenül látta, hogy szegényedik a család. Az adósság a földet apró részletekben vitte el, mert majdnem minden évben eladtak egy-két holdat, hogy legalább a kamatokat kifizessék. Egy év előtt a házon is túl kellett adni és még mindig maradt adósság. Bélát már gyermekkorá óta nagyon érdekelték a felnőttek dolgai, mert az anyja neki mondta el minden baját, ő volt az egyetlen, akinek nyugodtan panaszkodhatott. Szívszorongva látta a tönkremenést és

erős vágy támadt benne, hogy vagyont szerezzen, megmentse családját a nyomortól. Sokszor dagadtak testi és lelki izmai. Érezte, hogy erős és nem fél az élettől. Csak a bizonytalanság nyugtalanította. Hol kezdje, mibe vesse meg a lábát, hogy izmainak kemény erőfeszítése ne vesszen a semmibe. Picinyke egzisztenciát kívánt csak, ami máskor a társadalom leghasznavehetetlenebb tagjainak is kijár. Nem tudta mihez kezdjen — bár néhányszor megkísérelte, hogy épkezláb haditervet eszeljen ki — de érezte, hogy nagy lehetőségek állnak előtte. Az élet betonfallal elkerített vára előtt állott... Belül folyt a színes, érdekes élet... és nem talált rést, ahol beszívároghatna... Most pedig — mégis megtörtént.

Újra meleg boldogság bizsergett végig rajta, ahogyan ismét eszébe jutott: Állást kapott! Eh, el innen, ahol csak fecsegnek, kalásztalan szalmát csépelnek. Dolgozni!

Végignézett a többiekén, akik még mindig a sötét, légüres térnek látszó jövőt tárgyalták egymás szavába vágott félmondatokkal, ingerült felkiáltásokkal. A tisztánlátás és logika éles késeivel úgy boncolták saját életüket, mint egy nagy, félig ismert állatnak még vérző testét... vagy mintha akasztásra ítélt rab elemelné halálos ítéletének mondatszerkesztését. Amikor már tizedszer ismételték önmagukat, csüggedten elhallgattak. Hosszú, láblóbáló, felhőbámuló csend után Telkes szájából makacsul, újra felbukott a kérdés, mint egy vízbeesett, fekete macska:

— Valamit tenni kell! . . .

A nemzeti szocializmus kultureredményei: A „Tagblatt” egy cikket közöl Krick professzortól, amelyben követeli, hogy a németországi iskolák egyharmad-részt zárják be és a tanári kart vegyék igen szigorú politikai felügyelet alá.

„Erkölcsei érzéseink előrehaladó fejlődésében kétségen kívül nagy szerepet játszik a szeretet, rokonszenv és önfeláldozás. De azért az emberi társadalom alapja nem a szeretet és nem a rokonszenv, hanem az emberi szolidaritás tudata. A társadalom megismerte, hogy mennyire megerősíti a kölcsönös segítség a közösség minden tagját — ha talán ez a felismerés nem is lépte át az öntudat küszöbét — felismerték, mily szorosan függ össze az összesség boldogsága az egyesével és mások jogainak tisztelete hogyan fejleszti az egyénben az igazságosság vagy egyenlőség iránti érzéket. Ezen a széles és szűkségszerű alapon fejlődött ki a magasabbrendű erkölcsi érzés.” (Kropotkin Péter.)

A paraszt-kérdés és a földmíves-szövetkezetek

Hogy a földmíves-szövetkezetek jelentőségéről és fejlődési lehetőségeiről helyes képet nyerjünk, szükséges megismerkednünk a parasztság mai helyzetével, gazdasági szerepével, vagy azzal, amit röviden paraszt-kérdésnek neveznek. Ez a megismerés lehetőséget nyújt arra, hogy a most annyira aktuálissá vált szövetkezeti kérdésben is határozott álláspontot foglaljunk el.

* *

A társadalom mai gazdasági rendszere apró árútermelésben veszi kezdetét. Több évszázadnak kellett eltelnie, míg mindenütt gyökeret vert és uralkodó termelési móddá fejlődött. A tőkés termelés történelmi útja először csak a kereskedelem és az ipar terén vezet keresztül. Idővel azonban benyomul a földművelésbe is. A föld magántulajdon-jellege és a parasztbirtokok szétaraboltsága folytán ez az úttörés nehezebben megy, mint az iparban. Azonban ezek az okok nem gátolhatják meg a modern technika vívmányainak és a tudományok eredményeinek a földművelésben való alkalmazását, ha mindjárt ez nehezkesebben is történik itt, mint a gazdasági élet más ágazataiban.

A lassú, de folytonos gazdasági erjedés eredményeként jelentkezik a falu belső, szociális tagozódása. A mai falu szociális szerkezet tekintetében már majdnem olyan differenciálódott, mint a város és éppen ezért hiba lenne, ha a parasztságot, mint egységes osztályt tekintenénk, ahogy azt egyes közgazdászok igen nagy előszeretettel teszik.

Egy falu *gazdagparasztjai* mellett ott-található a *középparasztok* és a *szegényparasztok* nagy többsége, mint birtokos-osztályrétegződés és mindezek számát jóval felülmúlja a falusi *napszámosok, munkások* nincstelen tömege. Hogy az egyes gazdaságokat melyik kategóriába sorozzuk, az nem a föld területének nagyságától, hanem attól a jövedelemtől függ, amelyet a föld hoz. Ezt pedig nemcsak a föld-birtokok kiterjedése határozza meg, hanem a megművelési mód, valamint a föld minősége is. Nagy különbség az, ha az ember öt hektár földje — mondjuk — a vizenyős Szávaparton fekszik, vagy ha ez a birtok a kövértalajú Vojvodinában van, ahol a föld jóminőségéhez még a meglehetősen tökéletes megmunkálási mód is hozzájárul.

A gazdagparaszt sokszor maga is dolgozik, de rendszerint fogadott munkaerővel dolgoztat és az év végén szabályszerűen zsebrevégja az idegen munkaerő hajtotta hasznót. A középparaszt általában egyedül dolgozik és csak kivételes esetekben vesz maga mellé munkásokat. Gazdaságát csak családjá és a maga nehéz munkájával sikerül valahogyan fenntartania. A konjunktúra bőven-törmő éveiben még félre is tehetett valamit. Ma azonban az agrár-válság következtében ez mind ritkábban és ritkábban sikerül neki.

A szegényparaszt már nem képes a saját földjéből megélni. S így kénytelen árúbabocsájtani munkaerejét. Vagy napszámba megy a gazdagparaszthoz, vagy — ha van ilyen a közelben — bányában és gyárban keres magának elhelyezkedést, mint szezonmunkás. A napszámos a falu bérmunkása. Földje nincs. Életének egyedüli létforrása: eladó munkaereje.

A falu fentvázolt képe a szociális tagozódás eredménye. Ennek folytán a parasztok egy kistrésze gazdaságilag felemelkedik, erősödik, „emberré” válik, míg a másik, nagyobbrésze mindjobban tönkremegy, elszegényedik és végül korgó gyomorral a városba tódul. Lyuba Davidovics Ráján tartott beszédében jellegzetesen mutatta be a szerb falu szociális „fejlődését”. Példának azt a falut hozta fel, ahol iskolába járt. Abban az időben az ember az újjain olvashatta meg azon falubelieket, akiknek nem volt ökrük — és ma ugyanúgy megolvashatja azokat, akiknek *van* ökrük. Ha tovább ment volna a falu elemzésében, bizonyára felfedezte volna, hogy az egész község csak egypár emberből álló gazdasági érdekelttség önkényének van alávetve. Kis csoportok ezek, amelyeknek összeköttetésük van a város pénzköreivel és így ezek az érdekeltségek egész vidékeket tartanak a kezükben. Gazdaságilag járomba hajtják a falvakat, hogy azután gazdasági hatalmukat politikai céljaikra is felhasználhassák. Mihajlovics Ilija, a január 6-iki rezsím egyik oszlopos tagja, a JNS vezetőembere egy választás alkalmával ezzel mutatott rá az asztalán fekvő, nagy halom, parasztoktól eredő váltóra: „Ezek az én szavazóim!”

A parasztok gyors tönkremenése és elszegényedése nem vonja mindig maga után földtől való megváltásukat is. A paraszt szegényedik, de mindig görcsösen ragaszkodik az utolsó darabka földhöz is. Adósságba sodródik, mértéktelen munkával öli saját magát, családját és jószágát, a maga és családja szükségleteit a minimálisra csökkenti, náha a szó szoros értelmében éheznek, de azért küzd, bírkózik, hogy megőrizze földecskejét, mert ez az utolsó védelme a teljes elproletárosodással szemben. „Parasztbarátok”, a különböző „parasztfilozófusok” erre hivatkozva kürtölik világszerte a parasztnak az anyaföld iránti igaz, veleszületett szeretetét. Pedig a paraszt „földszeretete” társadalmilag kényszerített. A paraszt csupán csak azért nem akar megválni a földtől, mert fél a számára idegen, városi munkásélettől.

A falu tagozódásának folyamatát siettetette még a válság is. Ez valóságos pusztítást vitt végbe. A parasztok többsége úgyszólván koldusbotra jutott. A földműves-termékek árának katasztrófális zuhanása, a kartellárak és a trösztök politikája, az aránytalan adóterhek és más járulékok, az uzorakamatokra szerzett adósságok, polip-karok módjára fojtotgatják, szorítják a parasztot. A kicsiny parcellákból álló gazdaságok elvesztik rentabilitásukat, mert a primitív eszközökkel nem képesek elég intenzíven termelni. Ugyancsak nincsen módjukban újabb befektetésekkel megnövelni a föld hozamképességét.

Így fest ma nagyvonalakban a parasztság helyzete, miután a modern módszerek a falura behatoltak.

* *

A fenti helyzetismertetés után felvetődik a kérdés, hogyan lehetséges adott keretek között a bomlasztó hatások ellen harcot indítani? Milyen lehetőségek állnak rendelkezésünkre ebben a harcban és hol vannak azok a határok, ameddig elmehetünk?

A gyakorlatban eddig csak egy ismeretes módszer nyert alkalmazást, mint a parasztság védekező rendszabálya: a *szövetkezeti rendszer* (zadrugarstvo). Közgazdászaink nagyrésze ebben látja a bajok megszüntetésének egyetlen lehetőségét, valamint ezt szándékoznak hidként felhasználni egy olyan társadalmi berendezkedés felé, amelynek alapja a szövetkezeti rendszer lenne. A szövetkezetek évtizedes tapasztalatai azonban megmutatták, hogy ez mind nem más, mint jóhiszemű emberek megvalósíthatatlan álmoképe. A szövetkezeti rendszer mindezeig nem akadályozta meg a parasztság óriási többségének tönkrementét és szociális tagozódását még abban az esetben sem, ha ezeket a szövetkezeteket jószándékú emberek vezették. Nem akadályozhatja meg, mint ahogy a munkásosztály szervezetei sem szüntethetik meg az egyre nagyobb erővel ható gazdasági bajokat. Ezzel nem akarjuk azt mondani, hogy úgy a szövetkezetek, mint a munkásszervezetek nem célravezetők, hogy egy áltudományos érveléssel napirendre térhetünk felette és csupán csak arra szorítkozva, hogy indokolatlanul egy semmiben sem körvonalazott harcot hirdessünk ellenük. Ez megbocsájthatatlan hiba lenne és azt jelentené, hogy elméleti és gyakorlati működésünkben nem a valóságból indulunk ki. Kétségtelen, hogy úgy a paraszt-szövetkezetek, mint a munkásszervezetek szükségképpen keletkeztek, mint védekezési eszközök a kihasználás ellen. Mint ilyenek, ellentétes társadalmi érdekek hű megnyilvánulásai és ezek szerint fegyvert jelentenek abban a harcban, amelyet az ellentétes érdekek szülnek. Itt is olyan szerepet játszanak, mint a gazdasági harc minden érdekcsoportosulásában. A szervezett egység erejével időről-időre távoltarthatják maguktól az ellenséges támadásokat. Megtanítják tagjaikat a szervezettség előnyeinek felismerésére, valamint arra, hogy nem külön-külön, egyenkénti áldozatai egyes, szétszórtan jelentkező gazdasági katasztrófáknak, hogy nem egyéni tragédiákról van szó, hanem nagy tömegek nyomorbasüllyedéséről, egy, a gazdasági élet minden ágára kiterjedő, átfogó jelentőségű válságról, amely a rokonsorsúakat összefogásra, egymás kölcsönös támogatására kényszeríti. Az ilyen szövetkezetekre szükség van, hogy tisztánlátást és ennek révén ellenállóképességet, aktivitást vigyenek a paraszttömegekbe. Így azután lassan, tényleges társadalmi helyzetük valóságának tudatára ébrednek, megtalálják ennek a valóságnak megfelelő szociális szerepüket is. Megismerik a szociális igazságot és egy egészséges népmozgalom alapját vetik meg.

Ilyen mozgalom nálunk már indulófélben van: a „Gospodarska

Sloga". Ennek a nagy parasztszövetkezetnek működési tere állandóan bővül, bizonyítva, hogy az ilyen szövetkezetek mindenütt talajra találnak a népben; megmutatva egyúttal a nép teremtő-erejét, alkotóképességét.

Nem elég azonban csak az eredmények bölcs megállapítása. Szükség van arra is, hogy a társadalom minden tettekre kész emberét ennek a mozgalomnak oldalára állítsuk. Itt lehetővé van téve mindazok együttműködése, akiknek helyzete a hibás gazdasági erőmegoszlás miatt elviselhetetlen és akik belátják, hogy a közönségen keresztül folytatott, saját érdekükért való harc nélkül nincsen társadalmi haladás.

A szövetkezeti együttműködés számtalan olyan munkának nyit teret, amely az apró megsegítések útján elvezet az egymásra ismeréshez és a dolgozók szolidaritásához. Az összetartozandóság minden szikrája, a kölcsönös megsegítés minden kis megnyilvánulása nagyobb súllyal bír, mint bármilyen nagyhangú, frázisokkal teletűzdelt és deklarációkkal megspékelt, mondva-csinált népmozgalom.

Az ilyen szövetkezeti mozgalom alkalmat nyújt az elproletárosodástól féltő parasztnak és a proletársorsból szabadulni igyekvő munkásnak arra, hogy egymásra találjanak, hogy közös munkájukkal önmagukból és az utánukjövőkből az egyazon társadalmi sorsban élők tudatos harcosait nevelje ki. Ez a módja annak, hogy betartva a fejlődés által meghatározott társadalmi haladás fokait, a parasztság eljusson a szövetkezeti rendszer ama tökéletes formájához, amely nem csak telt magtárakat biztosít részére, hanem lehetővé teszi azt is, hogy emberhez méltó kulturális életet éljen, megszüntesse a falu és város között fennálló évezredek különbségeket és megnyissa előtte a fejlődés széles horizontját.

„A sovinizmus a nacionalizmus túlhajtása és korlátolt gondolkozásból ered.“

(Holbach: „System de la nature“.)

ANNA SEGHERS:

„Vegyük ki a valóságos nemzeti kulturásvakát mondvacsinált ügyvivőik kezéből. Segítsünk mi, írók az új hazák építésében s akkor a valóban nemzeti szabadságköltők régi pátosza bámulatosan ismét érvényessé lesz.“

ÚTBAN . . .

Délután négy óra felé, miután álkeltem a Ganley-hídon (West Virginia) ráfordultam a vasútvonal földalatti átjárójához vezető hurok-kanyar útjára. Már jártam erre és tudtam mi vár rám. Mihelyt befordultam, kénytelen voltam óránkénti tizenöt kilométerre redukálni a sebességet. És ezzel a sebességgel kockáztattam, egész életemben, a legtöbbet. Majdnem elgázoltam egy embert.

Az út újonnan volt javítva és az egész nap zuhogó eső feláztatta a macadamot. Tükörsíma volt és még hozzá semmit sem lehetett látni — az ég tintafekete volt és az esős szélroham meg nem állt. Lehetetlen fényszórók nélkül futni. Amint befordultam a föld alá, egy nagy, fehérre festett teherautó suhant el mellettem teljes sebességgel. A forduló olyan hirtelen kanyarodott, hogy nem vettem észre a fényt. A földalatti átjáró szűk és rövid volt, éppen hogy elfért két kocsi egymás mellett és mielőtt még felfoghattam volna, hogy mi történt, elém toppant a nagy teherautó ágaskodó első kerekeivel. Brutálisan fékeztem. De ellenére a tizenötös sebességnek, a kerekek előbb a teherkocsi, később egy hirtelen kormányrántás után a fal felé csúsztak. Itt egyszerre megállt a kocsim. A teherautó gyors oldalugrással horzsolta kocsimat s eltávolodott. Egy fiatal sofőr arcát láttam, akinek arcizmái megrándultak, szemei az útra tapadtak. Emlékszem, arra gondoltam, hogy összetöri magát és örökre ráfagy arcára a kifacsarodott tekintet.

Első sebességre kapcsoltam a motort és... csak akkor vettem észre, hogy egy ember állt az úton: az autóm előtt, körülbelül egy lábnyira az első keréktől. Nagyot ugrottam meglepetten. Ah, a hét-szentjét! — kiáltottam.

Első gondolatom az volt, hogy az autóm megrekedése után került ide a földalatti folyosóba. Teljesen biztos voltam benne, hogy nem volt itt azelőtt. Ekkor vettem észre, hogy félarcát félelem fordítva állt, kezét a hagyományos tartásban láttam, úgy, ahogyan a gyalogosok szokták, ha fel szeretnének szállni. Ha gyalog jött az átjáróba, nem lenne szemben velem, nem lenne az út mentén, a fal felé fordulva. Semmi kétség, majdnem elütöttem, nyilvánvaló azonban, hogy őneki erről fogalma sem volt, még azt sem tudta, hogy ott vagyok. Úgy éreztem, hogy minden összeomlik bennem. Láttam képzeletemben az eltaposott embert, az egyik kerék alatt elterülve, amint föléhajolva állok és látom, hogy én gázoltam el.

Megszólítottam. Nem felelt. Hangosabban kiáltottam. Még a fejét sem mozdította. Így állt mozdulatlanul, fölemelt kézzel, elálló hüvelykújjal. Hirtelen megijedtem, szomorú fantomokra gondoltam. A túlköm rekedten hangos és tudtam, hogy az alagút még csak erősíti. Minden erőmmel megnyomtam a kis fekete gombot. „Vagy elugrik, vagy pedig árnyék!”

Nos, nem árnyék volt. De még sem ugrott el. És nem volt süket sem. Jól hallotta túlkölésemet. Mondhatnám, valami mély álomba volt merülve és a túlők hangja csak lépésről-lépésre lát-

szott fölébreszteni. Mintha egész tudata énje legmélyén lett volna elrejtőzve. Lassan felém fordította fejét és rámnézett. Magas, harmincéves, keményarcú ember volt — közönséges arc, nagy orral és nagy szájjal — minden kifejezés nélkül. Nem tudtam volna állítani, hogy jó, durva, okos, vagy buta. Egyszerűen egy magas ember arca volt ez, esőáztatta arc, kissé zöldesen tükröző szemekkel. Szemeit kivéve, olyan volt, mint akiket reggel hatkor látunk a bányák bejáratánál vagy egy fémüzem, esetleg vasöntőde, egyezőval nehézmunkájú gyár bejáratánál. Nem tudtam megérteni szemei üveges nézését. Nem a részegesek sápadt és merev tekintete volt ez. Inkább valakire emlékeztetett, aki rákban halt meg. Élete utolsó óráiban annak volt ilyen a szeme, ilyen üveges, sápadt szemekkel ment a halálba. Annak volt olyan nézése, mintha a távoli és szórakozott tekintetű szemek pillái mögött az önemésztő mult titkai peregének le. Nos, ez is így, ilyen szemekkel állott előttem.

Végül is, amikor meghallotta túlkölésemet, minden sietés nélkül megkerülte a kocsi és az ajtóhoz jött. Azt vártam, hogy legalább valami kis meglepetést mutat, ha észreveszi a veszedelmesen közeli autót. De egyáltalában nem látszott rajta semmi felindultság. Lassan jött, nem sietett, mintha várt volna rám. Azután lehajtotta a fejét, hogy benézzen a kocsi belsejébe: „Megengedi, hogy felszálljak egy darab útra?” kérdezte tőlem.

Megfigyeltem hosszú, csorba fogait, amelyeken barna dohányfoltok éktelenkedtek. Orrából beszélt, vonatott kiejtéssel, éneklő hangon, mint a déli államok lakói. Nyugat-Virginiában kevés városi beszélt így. Ebből azt következtettem, hogy valószínűleg a hegyek között nőtt fel.

Néztem öltözetét. Öreg sapka, egészen új kék zubbony és sötét nadrág. Mindez csúrom víz.

Egy darabig gondolatokba merülve bámultam, úgy, hogy újra megszólított: „Westonba megyek, ön is erre megy?” Közben néztem a szemét. Üveges tekintete eltűnt, most már teljesen rendesen csillogtak nedves szemei. Nem tudtam mit válaszolni. Semmi kedvem nem volt vele utazni. Ez az incidens felizgatott s a legjobban szerettem volna minél gyorsabban eltávolodni ettől az embertől és alagúttól. De láttam, hogy türelmesen néz, majdnem könyörög. Hosszú árkokban csorgott az eső az arcán. Várt és nézett. Szégyeltem nemet mondani. Ugyanakkor nagyon kíváncsi voltam. „Üljön fel!” — mondtam.

Mellém ült és valami barna papírba burkolt csomagot tett a térdeire. Elhagytuk a földalatti átjárót. Genleytől Westonig 150 kilométer hosszú, rendkívül nehéz hegyiút vezet. Kanyargós, mint valami csúszó-mászó kígyó, az egyik oldalon jórészt göröngyös sziklák meredek fala, a másik oldalon legalább ezer lábnyi mélységű, tátongó ür. A még mindig zuhogó eső és a sziklafalról leváló kövek, amelyek végighintették az utat, nagyon lassú menetre kényszerítettek. A körülbelül négy órán át tartó út alatt nem emlékszem, hogy útitársam többször szólott volna hozzám, mint féltucatszor.

Többször megkíséreltem szólásra bírni. Nem úgy viselkedett, mint aki nem akarna beszélni, inkább úgy tűnt fel, mint aki nem hallaná. Néhány szó után, amit nagynehezen kimondott, újra rejtelmesen magába merült. Mozdulatlan maradt, mint a morfium hatása alatt lévő. Szavaim, az öreg autó zaja, az ömlő eső, mindez számára csak távoli, tompa moraja volt a külvilágnak, amely számára minden értelmet nélkülözött és nem sikerült áttörnie a pécélburkot, amelyben élni látszott.

Mihelyt elindítottam a kocsimat, megkérdeztem, mennyi ideig volt a földalatti átjáróban.

— Nem tudom, — felelte, — azt hiszem, elég sokáig.

— Mit csinált ott?

Nem válaszolt. Feltettem újra a kérdést, most már hangosabban. Felém fordult:

— Bocsánat uram, mondott valamit?

— Igen... — feleltem. — Tudja-e, hogy majdnem elgázoltam ott a föld alatt?!

— Nem, nem, — mondotta s nagyot lélegzett, mint a hegyilakók.

— Nem hallotta, hogy kiáltottam?

— Nem, nem, — mondotta s a fejét elfordítva egyenesen előre nézett az útra.

De nem hagytam abba olyan könnyen. Nem akartam, hogy ismét elveszítsük a fonalat. Mindenáron tudni akartam, hogy kicsoda.

— Munkát keres?

— Igen, uram.

Nehezen beszélt, nem mintha nem talált volna szavakat, de valami uralta lelkét, akaratát. Mondhatnám, nem bírt kapcsolatot teremteni világa és világom között. Ezért azonban, ha mégis válaszolt, pontosan és összefüggően beszélt. Igazán rejtélyes volt. Mikor felült az autómra, eleinte valami félelmet éreztem. Most már csak rettenetes kíváncsiság töltött el és egy kis szomorúság.

— Van valami mestersége?

Örültem, hogy ezt kérdeztem. A foglalkozás sok mindent elárul.

— Általában bányában dolgozom.

„Végre megvan”, — gondoltam. De éppen ekkor az autó egy kövzetlen útszakaszra ért, ahol vastag volt a sár és nehéz volt a kerékvágás követése. Abba kellett hagynom a beszélgetést s minden figyelmemet a vezetésre fordítottam. Mikor jó útra értünk, ismét elvesztettem őt.

Még egyszer megkíséreltem beszédre bírni. Hiába. Nem is hallott. Végül is hallgatása miatt szégyen fogott el. Saját lelkében elvesző ember volt, aki egyedül csak azt kívánta, hagyják nyugton. Úgy éreztem, rosszul tettem, hogy lelkébe akartam hatolni.

Négy óra hosszat hallgattunk. Számomra szinte elviselhetetlen volt ez az idő. Soha nem láttam ilyen zárkózott embert. Ott ült egyenesen, az útra szegezett tekintettel és nem látott semmit. Nem tudott jelenlétéről, sajátmagáról sem, még az esőt sem érezte, amely szakadt és egy repedésen ráhullt az autóban. Mint valami

mohos sziklatömb ült és csak lélegzéséről tudtam, hogy él. De nehezen lélegzett.

Egyetlenegyszer változtatott helyzetet e hosszú út alatt. Azért, mert köhögő roham fogta el. Borzasztó, tépő köhögés rázta meg nagy testét és kettőbe hajlította, mint egy gyermeket a számarköhögés. Köpni szeretett volna és hallottam a mellkas hártványának a zaját. De nem sikerült kiadnia a nyálkát. Utálatos hörgést hallatott, mintha valami szerszámmal bordacsontjait vakarnák, folyton köpni akart és rázta a fejét.

Majd három perc kellett, hogy lecsillapuljon. Aztán felém fordult és azt mondta: „Pardon”. Ez volt minden. S visszazuhant mozdulatlan merevségébe.

Nagyon kényelmetlenül éreztem magam. Többször kedvem lett volna megállítani az autót és leszállítani. Vagy egy tucat kifogást főztem ki, hogy megszabaduljak tőle. Még sem bírtam elhárítani magam. A kíváncsiság tépett. Tudni akartam, mi van vele.

Köhögésére gondoltam és arra, hogy tüdőbajos. Bizonyosfajta álmokorra gondoltam és egy boxolóra, aki bárgyú lett egy ütéstől. De egyik eset sem illet útítársamra. Semmiféle fizikai baj nem magyarázhatta meg azt a komor, rettenetes csöndet, azt a mély, mindenekelőtti magábavaló elmerülést.

Telt az idő. Sűrű eső esett.

Egy halom palakő mellett haladtunk el, amely a közeli kőbányából került ide. Az eső színekkel festette meg a kőhalom felületét, a fekete rakáson csillogó kék és vörös lángok mágikus tánca — úgy látszott — magáravonta útítársam figyelmét. Arrafelé fordította fejét, de szótlán maradt és én sem zavartam meg a csendet.

S ismét csak csend és eső! Időről-időre egy bánya, a bányászok rokkant barakkjainak olajlámpáiból jövő füst hideg, komor szagával. Azután megint a fekete országút és a hegyek elmosódott alakzata.

Nyolc óra felé érkezünk Westonba. Fáradt, átázott és halálosan éhes voltam. Megálltam egy kávéház előtt és az emberem felé fordultam.

— Úgy gondolom, megérkeztünk — mondotta.

— Igen, — feleltem. Meglepődtem. Nem hittem, hogy tudhatta, hogy megérkeztünk. Utolsó kísérletet tettem: — Akar egy csésze kávé inni velem?

— Igen, — válaszolta. — Köszönöm, barátom.

Ez a „köszönöm” sok mindent elárult. Abból, ahogyan mondotta, látszott, hogy szeretne kávézni, de nincs pénze; s hogy elfogadta meghívásomat, mint barátság jelét és hogy hálás érte.

Örültem, hogy meginvitáltam.

Beléptünk. Mióta a földalatti átjáróban megpillantottam, most hasonlított először emberi lényre. Nem beszélt, de nem is zárkózott annyira magába. Leült és várta kávéját. Miután megkapta, lassan itta, két kezével tartva, mintha melegíteni akarná.

Mikor megitta, megkérdeztem, nem akar-e szendvicset. Felém fordult és mosolygott. Hosszú, kemény arca felderült és gyöngédnek, megértőnek látszott.

E mosoly zavarba hozott. Nem melegített föl, hanem fájdalmat okozott. Az volt a benyomásom, mintha halottat látnék remegni. Szerettem volna fölkiáltani: „Istenem, milyen szerencsétlen ember!”

Ekkor kezdett beszélni. Arca megőrizte ezt a mosolyt és látam hosszú, dohányosárga fogait.

— Nagyon kedves volt, barátom s nagyon hálás vagyok érte. Tenne még egy szívességet?

— Igen, — mondtam.

Csöndesen beszélt: — Van itt egy levél, amit a feleségemnek írtam, de nem erős oldalam az írás. Nagyon jó tenne, ha átírná, hogy olyan legyen, mint kell.

— Igen, — mondtam. — Örömmel.

— Úgy látom, magának nem nagy vicc jól kicirkalmazott leveleket írni — mondotta mosolyogva.

Kértem egy ív papírt a pincértől. Hozott egyet. Ime a levél, amit lemásoltam. Eredeti stílusában közlöm:

„Kedves feleségem! Jelen levelemben tudatlak arról, amit nem mondtam el, mielőtt eljöttem hazulról. Meg van annak az oka, hogy nem találok munkát egyetlen bányában sem. Azt mondtam neked, azért, mert nem igen van munka mostanában. De nem ez az. Ez azóta van, mióta a bánya bezárt és én a ganley-i híd alatt dolgoztam, mikor a kormány a patak folyását a hegy belseje felé térítette... A munkafelügyelők azt mondják, hogy nem vesznek fel olyanokat a bányába, akik ott dolgoztak. Mindez azzal a sziklával van összefüggésben, amit át kellett fúrni. Ez a szikla cilicumból volt, majdnem mint az üveg. Ez az üvegpórt mindenkinél a tüdejébe ment, aki ott dolgozott belélegzette. S ettől beteg az ember. A doktor leírta nekem ennek a bajnak a nevét. Úgy hívják, hogy szilikózis. A tüdőt ilyen kéreg borítja el és aztán az ember nem tud lélegzeni. Tekintve, hogy a mi házunk elég jó messzire van a várostól, nem hallottál beszélni Tom Prescott és Hansy McCullot haláláról, akik két nappal ezelőtt haltak meg. Mikor ezt meghallottam, elmentem a doktorhoz. A doktor azt mondotta, hogy ugyanaz a bajom van, mint Tow Prescottnak, ezért köhögök néha. Tüdőmet kéreg borítja. Ez nagyon nagy baj, amint a doktor mondja és ez nem esett volna meg, ha a társaság adott volna maszkokat és ha csináltak volna levegőt hajtó masinát az alagútban. Ezért hát elmegyek, mert a doktor megmondta, hogy négy hónapom van. Talán lelek valahol munkát. Minden pénzemet odaküldöm neked, amíg csak dolgozni tudok. Nem akartam otthon terhetekre lenni, hát elúztam. Azt gondolom, hogyha majd már nem hallasz felőlem, el kellene menned nagyanyádhoz a Kilney Kuhn-hegységbe. Ott maradhatsz, ő gondoskodni fog rólad s kicsikénkről. Remélem, jó egészségedben leszel és nem kényszerülsz bá-

nyákba küldeni a kicsit. Ne engedd oda. Ne haragudj, hogy eljöttem és ne is aggódj érettem. De ha a kicsikénk nagy lesz, meséld el majd neki, mit tett velem a társaság. Azt hiszem, egy idő múltán újra férjhez mehetsz majd. Még fiatal vagy.

Szerető férjed: Jack Pickett."

Mikor átadtam neki a lemásolt levelet, újra átolvasta. Végül is összehajtotta és az ingéhez tűzte. Hosszúkás, kemény arca kedves, gyöngéd volt. „Köszönöm, barátom”, — mondta. S azután halkán, fejét lehajtva:

— Bizony szomorú vagyok, ha arra gondolok, hogy ilyesmi történt velem. Nagyon jó asszony volt a feleségem.

Mikor ezeket a szavakat mondotta, arcára vettem egy pillantást. Az élet lassan elhagyta szemeit, amelyek újra felvették fakó, üveges tekintetüket. Elvesztettem. Teljesen magába merült, komor bánata elnyelte.

Ez volt minden. Együtt ültünk. És én nem éreztem csak valami néma megindulást, szánalmat, szeretetet iránta és könyörtelen, mély gyűlöletet az iránt, ami megölte ezt az embert.

Csakhamar felállott. Nem beszélt. De én sem. Mégegyszer megfigyeltem kék munkazubbonyában széles hátát, amikor az ajtóhoz ért. Azután eltűnt a szünni nem akaró eső félhomályában.

(Fordította: B. E.)

JELLEM...

Testükön jólszabott ruha,
ujjkon karika és egyéb gyűrűk,
házbérüket pontosan fizetik,
törvény- és istentisztelők,
népbetegségben nem szenvednek,
büntetve nem voltak,
családfájukat Ádámig vezetik vissza,
a kulturát betétnek használják,
mellyel szellemi lúd-talpukat gyógyítják.

Dél felé kelnek, fürdenek, esznek,
leszidják a cselédet, ez a napirendhez tartozik,
titokban házasságtörők és pikáns-levelezőlapvásárlók,
templom után képesek valami szegény ördög
kivégzését végignézni,
mindennap friss virágot tűznek önteltségük gomblyukába,
mentesek minden „fertőzött” tudástól,
szabad belépőjük van mindenhová,
általában olyanok, mint a többi emberek,
csak kikezdte őket a moly.

Perneki Mihály.

A modern világnézet

A. Thalheimer után
összeállította Tamás N.

A világnézet nem egy egységes, mindenki által elismert tudomány, mint pl. a természettudományok, mondjuk a növénytan, fizika vagy vegytan. Mert tudjuk, hogy a modern fizika, pl. egy egyetemes tudomány, amelyet mindenhol egyformán tanítanak. A világnézettel nem így vagyunk. Nincs egy általánosan elismert, egységes világnézet, hanem teljesen ellentétes világnézetek sorozatait ismerjük, amelyek egymást a leghevesebben cáfolják és egymás módszereit nem ismerik el. Ami az egyik világnézet szerint igazság, az a másik szerint már hazugság és fordítva.

Mindenekelőtt megállapíthatjuk, hogy a modern világnézet, a dialektikus materializmus tudománya egységes. Minden dialektikus materialista ugyanazon módszerekkel dolgozik, a különbség csak az lehet, hogy az egyik több, a másik kevesebb hozzáértéssel. A dialektikus materializmussal ellentétben álló világnézetek viszont a természetről és a társadalomról mind más és másképpen vélekednek. Itt van először is a vallási nézetek egész sorozata. Minden vallás azt tanítja, hogy csak neki van igaza, ő az egyedüli üdvözítő. Azután a különböző bölceleti világnézetek, amelyekből annyi van, ahány filozófus van a világon. Ezek is mind azt állítják, hogy csak nekik van igazuk, a többieknek pedig nincs. Melyiknek higyjünk hát?

A dialektikus materializmust nem ismerők azt állítják, hogy mi, a dialektikus materializmus világnézetét vallók, egyoldalúak vagyunk, és az javasolják, hogy húzzuk meg az összes létező világnézetek keresztmetszetét és amit ott közösnek találunk, azt fogadjuk el modern világnézetnek. Csakhogy ezek a nézetek annyira ellentétesek, hogyha mindazt összekevernénk és az ellentmondásokat eltávolítanánk, akkor semmi sem maradna.

Ha a különböző világnézeteket közelebről megvizsgáljuk, látni fogjuk, hogy ebben a zűrzavarban is van egy bizonyos rendszer és hogy tulajdonképpen két főirány van. E két főirány pontosan megfelel a modern (tőkés) társadalomra jellemző főosztálytagozódásnak. Ahogy a gazdasági életben, úgy a világnézetek kialakulásánál is az osztályellentétnek döntő szerepe van.

Thalheimer módszerét követve, a következőkben ismertetni fogjuk a vallást, az antik materializmust, az antik idealizmust, az antik logikát és dialektikát, a polgári filozófiát, a materialista ismeretelméletet, a modern dialektikát, a dialektikus materializmus történelemelméletét.

A vallás

A vallás a legrégebb világnézet. Minket elsősorban az érdekel, hogy miben különbözik a vallás a modern világnézettől. A vallás a fantázia terméke, a modern világnézet pedig a tudományé. Vagyis a vallás a hiten, a modern világnézet pedig a tudáson alapszik. De mint minden fantáziának, a vallási fantáziá-

nak is megvan a maga tapasztalati alapja, amit a vallás fantasztikus módon dolgoz fel. A tudomány alapja szintén a tapasztalat, csak hogy a tudománynak nem a képzelőds, a meseszövés, hanem a logikus következtetés, a kísérletezés, a gondolkodás a módszere.

A vallás a természetben, vagy a történelemben észlelt tapasztalatokat átdolgozza és a természeti és társadalmi jelenségeket istenek, szellemek, démonok stb. művészek tünteti fel. A legfejlettebb vallásoknál már nincsen sok szellem, isten és démon, hanem a természet főkormányzója az egyetlen isten, egy a világon kívülálló, képzeletbeli lény, amelynek alapjául magát az embert tekinthetjük, de amelynek tulajdonságai határtalanul hatványozottak és e tulajdonságoknak megfelelő testtel nem bír. Az ausztráliai néger primitív vallásformájától a modern keresztény vallásig hosszú a fejlődés útja, de ez a lényegen nem változtat. A modern kapitalizmushoz hozzáidomult vallások kifinomult vallási képzetei végeredményben mind a primitív ember által elképzelt fantasztikus, képzeletbeli lények tökéletesebb alakjai.

A tudomány ezzel szemben megfigyeli és összegyűjti a jelenségeket, osztályozza, csoportosítja, szétválasztja azokat, vizsgálja az okozati szabályt, az összefüggéseket, hatásokat, keletkezést stb. Azonkívül — és ez igen fontos — kikutatja a társadalmi formák létrejöttét és változásait, felépíti a természettudományokban a technikát, társadalomtudományban a politikát, amelyek segítségével a természeti és társadalmi erőket az ismert törvények alapján az ember és a társadalom szolgálatába állítja. Ebben a vallás, bármily nevet visel is, lényegesen különbözik a modern tudománytól, a modern világnézettől.

A vallásos nézetek két főforrásból erednek. Az egyik az ember viszonya, illetve függése a természeti erőktől és azon óhaja, hogy felettük képzeletben uralkodjék, mert a valóságban nem áll módjában. Ezért az imák, az áldozatok. A másik forrás az egyén viszonya a társadalomhoz, azaz a társadalmi viszonylatok összessége. A társadalmi viszonylatok alapja pedig a termelési mód, az embereknek a természetben elfoglalt egymásközi viszonya. Minél fejlettebbek technikailag és gazdaságilag az emberek, annál jobban függenek a természettől és annál inkább nézik a természeti és társadalmi jelenségeket a vallásos fantázia szemüvegén keresztül. A primitív, halászattal, vadászattal vagy akár már földműveléssel foglalkozó ősember nem tudta a természeti erőket leigázni és ezért vallási ceremóniákkal, áldozatokkal, imákkal akarta azokat megvesztegetni. Ha a különböző társadalmi formákat és azok vallásait figyeljük, úgy tapasztalni fogjuk, hogy a legszorosabb összefüggésben vannak a társadalomnak természetéhez való viszonyával.

(Folytatás jövő számunkban.)

Világszemle

Spanyolország nemzetközi háborúja napról-napra véresebb lesz. Eközben Német- és Olaszország beavatkozásai mind nyiltabbakká válnak. Az angol sajtó állítása szerint, mely állítást a hivatalos angol körök is megerősítenek, Franco oldalán ma 60.000 olasz katona harcol, nagyobb-részt azok, akik már az abesszin harcokban is résztvettek. Ezt a számot gyarapítja még az a 20.000 német „önkéntes”, akiket Hitler nevezett ki spanyol „szabadsághősöknek”. Február 25-én, amikor létrejött az érdekelt államok benemavatózási megegyezése, ennek a megegyezésnek hatékonyabbá tételére az olaszok még 10.000 katonát szállítottak Spanyolországba. Ma már az egész európai közvélemény tisztában van azzal, hogy a júliusi lázadás nem belső, spanyol ügy, hanem a német és olasz fasizmusnak a spanyol nép szabadsága ellen való összeesküvésének eredménye volt. Úgyszintén teljes biztonsággal állítható, hogy az öntudatosan egyesült spanyol nép már rég leverte volna ezt a katonai felkelést, ha Német- és Olaszország nem küldözgetnék állandóan nagy-szerűen kiképzett csapataikat és telhalmozódott fegyverkészletüket a felkelők számára.

Gróf Ciano, olasz külügyminiszter hazafiúi büszkeséggel jelentette ki, hogy Malaga eleste a hőiesen harcoló olasz szárazföldi csapatok és flotta „önfeláldozó” és bátor magatartásának következménye. A spanyol nép mindezek ellenére tovább küzd. Madrid előtt, Aranhuesnél, Toledo-nál, Ovideóban, Granada mellett elkeseredett harcok folynak, melyekben a kormánycsapatok tanúbizonyosságát adják annak, hogy a héthónapos küzdelem őket is megtanította arra, hogyan kell harcolni és hogyan kell védekezésből támadásba átmenve győzelmet aratni.

* *
*

Az abesszin nép még nem adta fel a fasizmus elleni harcát. A katonai képzettség és a modern fegyverek hiánya guerilla háborúra kényszeríti az elszántan ellentálló benszülött törzseket. Az angol sajtó szerint az olaszok Abessziniában mindössze egy pár nagyobb várost, vasút-vonalat és néhány fontosabb útvonalat tartanak a kezükben. A még le nem igazott nép hangulatát világosan mutatja a Graziani elleni merénylet. A merénylet utáni kegyellenkedések pedig jellemző képet adnak az olaszok addisz-abebai uralmáról.

Graziani, kormányzói kinevezésekor tanulmányozva a lybiai helyzetet arra az egyszerű igazságra jött rá, hogy ha nem lennének benszülöttek, nem lenne forrongás sem. Ilyen megállapítás eredménye lett aztán, hogy a 140.000 benszülött közül 80.000-et részben kivégeztek, részben gyűjtőtáborba zártak.

Badoglio tábornok után, aki Középbessziniát igazta le, Grazianit nevezték ki alkirálynak azzal a feladattal, hogy csendesítse le a forrongó abesszin népet. Erre a szerepre valószínűleg lybiai működésével tette magát érdemessé. Az ismert módszerekre az elkeseredett nép merénylettel felelt. Az olasz hatóságok a merénylet után több ezer embert letartóztattak, akik közül később csak 200-at bocsájtottak szabadon, míg azokat, akiknél fegyvert találtak, kivétel nélkül azonnal kivégezték.

Grazianinak Abessziniában új számadást kell tennie, mert itt nem úgy, mint Lybiában 140.000 benschülötről, hanem 10 millió elkeseredett, a végsőkre is elszánt emberről van szó.

* *
*

Az elmúlt év folyamán Kínában a japánellenes mozgalom éle az északkeleti tábornokok és nankingi vezetők ellen irányult, akik, mint árulók és japán ügynökök lepleződtek le; majd lassan maga a nankingi kormány ellen fordult, a japán imperializmussal szemben tanúsított politikája és magatartása miatt. Ennek a politikának a folytatása Csankaiseket és kormányát mély politikai krízissel fenyegette. Világos lett, hogy a japán imperializmussal szembeni újabb engedmények végzetesek lehetnek a nankingi kormány sorsára és ha Csankaisek ki akarja kerülni a katasztrófát, sürgősen igyekeznie kell kiengesztelni az ország nyilvános véleményét. A nankingi vezérek hangja a közvélemény nyomása alatt jelentősen megváltozott. Ezt a körülményt a külföld is észrevette és a sajtó megállapítja, hogy a „kínai népben növekszik az erejében való hit”. Jelenlős tényező még, ami Kína védekezési képességét és hangulatát erősen emeli, az, hogy Japánnak nem sikerült Kínát a nyugati hatalmaktól, elsősorban Angliától izolálni. Anglia élénken részt vesz Kína iparában és katonai felszerelésében. Világos bizonyítéka ez annak, hogy Anglia nem gondol Kínából visszavonulni és hozzájárulni Japánnak az ország fölötti uralmához.

A japán katonai klikk nem mond le Kína elleni további offenzívájáról, mert ez politikájának nyilvánvaló csődjét jelentené és közvetlen veszély volna a mai uralkodó rezsim számára.

A japán politika azon próbálkozása, hogy Csangszülian megjártott felkelésével alkalmat nyerjen Kína ügyeibe való fegyveres beavatkozásra, teljes kudarccal végződött. A kínai népnek Csangszülian felkelésével szemben tanúsított magatartását végeredményben az határozta meg, hogy Japánnak rendkívül előnyös lett volna egy kínai testvérháború. Ennek a veszedelemnek gyors elhárítása, valamint az a józan magatartás, amely a népben megnyilvánult, bizonyítéka annak, hogy Kína lassanként felkészül egy nagyobb és világpolitikai jelentőségben is elhatározott lépésre.

Távolkeleten szélcsend állott be. Ez a csend semmiesetre sem jelenít azt, hogy a régi, égető kérdések megoldódtak volna. Kínában a társadalmi ellentétek egyre jobban siettetik az erőcsoportosulásokat, egyre tisztábban és élesebben választódnak el az ellenséges táborok egymástól és nyugodt alaposággal készülődnek fel a döntő összecsapásra. Csend van: vihar előtti csend.

* *
*

A nemzeti szocializmus négy évvel ezelőtt történt uralomrajutásának emlékülennepén Hitler, a Reichstagban tartott beszédében visszakövetelte a versaillesi békével elvett német kolóniákat. Azóta az európai politika előterében a német gyarmati kérdés nagy szerepet játszik. Hitler kiküldöttének, von Ribentropnak az volt a londoni feladata, hogy kipuha-

tolja Angliának, mint egyik legfontosabb tényezőnek álláspontját ebben a kérdésben. Von Ribentropp hideg, udvarias angol fogadtatása, valamint Eden távolmaradása, nem sok pozitív eredménnyel kecsegtette Németország követét.

Németország háborúelőtti gyarmatai kb. 2,700.000 km.² területet tettek ki, amelyen 12 millió lakos élt. Ebből Anglia kapott 1,927.000 km.²-t 6 millió lakóssal, Franciaországnak jutott 500.000 km.² 3 millió lakóssal, míg a többit Belgium és Japán között osztották szét. Franciaország a német gyarmati követeléseket kerekén visszautasította, mert — úgymond — nem tárgyalhat erről-a kérdésről mindaddig, míg biztos garanciát nem kap arról, hogy Németország az eselleges eredményeket nem fogja Franciaország ellen felhasználni. Anglia hivatalos állásfoglalását még nem tudni. A brit politika ebben a kérdésben is a régi, tapogatózó módszerekkel dolgozik, amit lehet óvatosságnak, de lehet bizonytalanságnak és gyengeségnek is venni. Chamberlain, az angol konzervatívok vezére élesen támadja az új német követeléseket és azt állítja, hogy Németországot nem pusztán háborús bolondságból fosztották meg gyarmataitól, hanem a tapasztalatok kényszerítették erre a nagyhatalmakat, — és itt idézi Smuts tábornokot: „A német gyarmati közigazgatás viszonyaira való tekintettel, valamint arra a veszélyre, amelyet a német tengeri bázisok jelentenének a többi állam biztonságára és szabadságára nézve . . . úgy kell döntenünk, hogy bármilyenek legyenek is a körülmények, Németországnak egyetlen egy kolóniát sem szabad visszaadnunk . . .”

Páris és London politikai köreiből Németországnak eme lépését csupán egy manővernek veszik, amellyel Angliára nyomást szeretne gyakorolni, hogy így jusson valamilyen engedményhez, amelyre a mai nehéz, úgyszólván kiütnélküli pénzügyi és gazdasági helyzetében nagy szüksége lenne.

* *
*

Németország délkelet felé irányuló politikai és gazdasági törekvéseinek útjában áll a Kisantant, mely mindezekig híven kitartott a Népszövetség, a béke és a demokrácia mellett. Olaszország, a másik fasiszta állam is szívesen venné, ha tárgyalásokra bírná a Kisantantot, mely tárgyalások főbb pontjai az abesszin hódítás elismerése és a revízió kérdései lennének. A Kisantant azonban a Népszövetség megkerülésével nem hajlandó tárgyalásokba bocsájtkozni. Hangsúlyozva azt, hogy a béke oszthatatlan, élesen szembe helyezkedik mindenféle revíziós és restaurációs törekvésekkel, mert azt tartja, hogy ezek menthetetlenül háborúra vezetnének. Ez az oka annak, hogy Német- és Olaszország az utóbbi időben mindjobban azon dolgoznak, hogy a Kisantant felbomoljon, hogy ezt az akadályt is elhárítsák expanziós törekvéseik elől.

Nemrégiben nagy port vert fel az a kampány, melyet a bukaresti csehszlovák nagykövet ellen indítottak. Ez a kampány is csak egy láncszem volt abban a folytonos törekvésben, hogy a Kisantant barátságot aláássák. A demokrata Csehszlovákiát el akarták szigetelni, hogy ugyanakkor lehetetlenné tegyék a cseh hadianyagok Romániába

való szállítását és így piac nyílnék a német nehézipar számára. Ebben az esetben is a hazai fasizmus egyengette a német és olasz fasizmus útjait Romániában. A „Vasgárda“ gondoskodott arról, hogy minél hathatósabb eszközökkel segítse elő az idegen imperialista törekvéseket.

A fasizmus terjeszkedésének mindenütt ugyanaz a formája: Spanyolországban Franco megy Olasz- és Németország előtt, Romániában Kuza és a Vasgárda, Jugoszláviában pedig Ljotics és a „Zbor“ egyengetik a Technische Unionok módszereivel a fasiszta terjeszkedést.

A fasizmusnak a Kisantanton való erőpróbája egyelőre kudarcot vallott. A kisantant ezúttal is a kollektív biztonság és a béke őrének mutatkozott . . .

* *

Római útja után, melynek következménye Malaga eleste volt, Göring Lengyelországba utazott pihenni és itt, amint mondják, vadászattal szórakozott. Hogy milyen eredményeket ért el a vadászat terén, azt senki sem tudja. Az azonban bizonyos, hogy a vadász-sákmányok között nem szerepel Danzig. Lengyelország az utóbbi időben mindjobban távolodik Németországtól és politikai irányvonala egyre közelebb jut Francia és Angolországához. Göring mindenesetre megkísérelte ezt a politikai irányváltatást a régi mederbe terelni, de úgy látszik, hogy ez nem igen sikerült neki, mert Beck ezredesnek, a lengyel külügyminiszternek ezidőszerint fontosabb volt, hogy a francia Rivierán Edennel találkozzék, mint hogy otthon vadászgasson.

* *

Ugyanakkor, amikor Göring vadászúton volt, báró von Neurath Bécsben tartózkodott. A hivatalos látogatás alkalmával is bebizonyosodott, hogy nagy ellentétek vannak az osztrák kleriko-fasiszták és a német nemzeti szocialisták között. Ausztriában tovább is dúlni fog a harc a náci és a klerikofasiszták között, mely nagyon könnyen kérdésessé teheti Ausztria függetlenségét. Von Neurath báró bécsi látogatása után az osztrák-német viszony semmit sem javult. Hogy éppen az ellenkezőjét érte el a német külügyminiszter annak, amit akart, — nagyon lehetséges.

* *

Az utolsó hónap alatt a háborús veszély mit sem csökkent. Német és Olaszországnak a spanyol ügyekbe való folytonos beavatkozása, Olaszország és Anglia viszonyának súlyosbodása, amely annak következményeképpen jelentkezett, hogy az angol udvar meghívta Hailé-Szelasszié császárt a koronázási ünnepekre, mely viszont azt jelenti, hogy Anglia nem ismeri el Abesszinia meghódítását, Anglia újabb, óriásmérvű fegyverkezése, Németországnak délkeletfelé igyekvő gazdasági előnyomulása, a fasiszta államok (Német-, Olaszország és Japán) és a Szovjet közötti mindjobban kiélesedő helyzet, a távolkelet lappangó válsága — mindez nagy, háborús veszedelmet rejt magában. A háború megakadályozásának, a fasiszta hódító-örület letörésének és a kis népek biztonságának egyedüli lehetősége a demokratikus államok összefogásában és a békéért való aktív, szervezett harcában található fel.

Sz. A.

FIGYELŐ

A subotikai Ady-est

Február 20-ikán a Magyar Olvasóköriben volt az első Ady-est Suboticán. Tizenhét éve, hogy Ady meghalt, költészete és küzdelme már felszívódhatott ifjú szívekben, generációkat nevelt már, nálunk mégis most szólalt meg először ő és az ifjúság. Szomorú megállapítás ez: tizenhét évig kellett Adynak várnia, hogy jóval a román és csehszlovák magyar kisebbségi ifjúság után végre a jugoszláv magyar ifjúság is megmutassa, hogy mit jelent neki Ady. De biztató az, hogy ha későn is, de mindjárt a legilletékesebbek: maga az ifjúság tett mellette bizonyágot, még mielőtt száraz irodalmárok és snob kulturszereplők kisajátították volna. Az mutatkozott meg így az első Ady-bemutatón, ami irodalmi, művészeti és történelmi szempontokon túl, ma is felhasználható, ma is indító erő és tett Adyban.

Az est iránt nagy érdeklődés nyilvánult meg, de bizonyos, hogy a jelenlévők egy nagyrésze nem azt kapta, amire várt. Mert nem snob társadalmi reprezentáció, nem megbújt, allegorikus nacionalizmus, nem nívós irodalmi est — hanem a közönség, sőt azt mondhatnánk, maguk a bemutatók *dacára* is az ifjúság állásfoglalása lett ebből az estből azon Ady mellett, aki egy folytatni való életakarát, egy tovább harcolandó harc. Impozánsan tűnt ki az estből egy nemvárt, meglepetésszerű, nagyobbrészt öntudatlan állásfoglalás. Már az is, hogy fiatalok munkája volt az egész, nagyobbrészt. társaságban, irodalomban, műkedvelésben ismeretlen fiatalok szólaltak meg. A visszhang, a megértés is öntudatlanul, talán sokakban szinte akaratok ellenére nyilvánult meg. Mi az est programját, számait, szereplőit nem regisztráljuk, minket egyedül ez az állásfoglalás foglalkoztat. És fel kell hoznunk, mert szimptomatikus: ez úgy a közönség jórésznél, mint az előadóknál konstataálható öntudatlan állásfoglalás. Mert nehéz öntudatot, de csak öntudatlan állásfoglalást is várni attól az ifjúságtól, amelyet szisztematikusan kisigényűvé, olcsó műkedveléssel, színházi étellel, kulisszaromantikával, hiú szerepelgetéssel megelégedővé akarnak tenni. Amelynek egészséges állásfoglalásától félnek, mert — éppen ez a legszimptomatikusabb és legmegbízhatóbb ebben a kulturmegnyilvánulásban is — ez már úgylátszik öntudatlanul is kitör és hangot keres magának. Az ifjúság többet keres az irodalomban, mint irodalmat, többet Adyban, mint Lédát és kis hangulatokat, többet az előadásban és bemutatásban, mint személyi, kis hiú ambíciókat — irodalom, Ady, kulturelőadás, mind komoly alkalommá vált számára az állásfoglalásra, egy mélyebbről jövő, határozott és egészséges életakarát megnyilvánulására.

Nagyon jó volna, ha ez nem utolsó ilyen megnyilvánulása volna ennek a spontán kitörő akaratnak. Ha volna ifjúságunknak alkalma arra, hogy ez az akarat egészen öntudatosá, határozottá és megvesztegethetetlenné válna. Ezért volna szükség több ilyen kulturestre, hogy az ifjúság öntudatlan, szinte önmagának is meglepetésszerű állásfoglalása, határozott, öntudatos, alátámasztható és irányítható — egész szemléletére kiterjedő akaratá fejlődjön ki.

A jugoszláv—magyar közeledéshez

Az utóbbi időben egyre több szó esik a jugoszláv-magyar közeledésről. Jószándékú idealisták, felelős tényezők adnak nyilatkozatokat, amelyekben a közeledés szükségességét hangoztatják. Valóban, a magyar és délszláv népek között a közeledés szükséges, mert mindkét nép csak úgy boldogulhat, fejlődhet szabadon, hogyha a természetes egymásrautaltságnak megfelelően barátságos viszonyban él egymással és eredményes politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatokat tart fenn. Ez a közeledés azonban nem jöhet létre ünnepi szónoklatok alapján. Kölcsönös kulturális és gazdasági kapcsolatokat kell kiépíteni. Ha két különböző vidék különböző nemzetiségű lakossága barátságos keretek között érintkezik egymással, akkor hamarosan mindkét nép körében általánossá válik a nézet, hogy a másik nép fiai is éppen olyan húsból vérből való emberek, mint ők.

Ilyen légkör csak akkor alakulhat ki, ha a kérdéses népeket a demokratikus eszmék hatják át, ami magával hozza a megértést, az egymás iránti türelmességet, a haladás iránti szeretetet és az együttes munkára való hajlamot. Nem igaz az, amit ma Európának még sok iskolai olvasókönyvében is burkoltan, vagy nyíltan hirdetnek, hogy egyik nép alacsonyabbrendű, mint a másik és egyik nép örökös, engesztelhetetlen ellensége a másiknak. Olyan államok között, amelyeknek kormányzata az erőszak, vagy a sovíniszta gyűlölködés híve, soha nem jöhet létre őszinte közeledés.

Jugoszlávia és Magyarország gazdaságilag kiegészítik egymást, ami kitűnő alapot nyújt a két nép közeledésére. A két ország népi szelleme kitűnő alap a tartós együttműködésre és ha ez az érzés felszínre törhet, politikai formát kaphat, úgy az együttműködés valóssággá válik és termékenyítőleg hat majd a jugoszlávok és magyarok további gazdasági és kulturális fejlődésére.

H. F.

A NÉP BARÁTJA

— Arany János 1817. március 2-ikán született —

Elkerüljük a járt utakat, miket halála óta beborított a hivatalos kultusz meghamisító avarja, — eldobjuk az iskola-könyveket, miknek szétburjázó indái megfojtották a műveiben élő költőt, — nem hallgatunk azokra az esztétákra sem, akik az aranyközépszer jámbor filiszter költőjét igyekeztek belőle megfaragni. Inkább a falusi düloutat választjuk felfedező utunknak, hol katángkóró és pipacs lángol a nyári nap hevében és kökény kéklik a koráoszi dértől. A magányos alföldi ákácfa között menjünk Nagyszalonta felé, azzal a lelkesedő

kíváncsisággal, amellyel Petőfi sietett a rázós szekéren egyetlen jóbarátja meglátogatására.

Idelátszik a nagyszalontai csonkatorony, körülötte zsupfedeles viskók lapulnak meg, — talán ma is úgy, változatlanul... — és csöndes köszöntéssel lépünk be az egyik, nádas parasztházba, ahol 120 évvel ezelőtt született az öreg szülőknek, Arany Györgynek és Megyeri Sárának utolsó, tizedik gyermeke: Arany János, a magyarság egyik legnagyobb költője.

A népből jött, maga volt a nép és

megmaradt mindhaláláig a népének. Még akkor is, mikor az alföldi por fojtó légkörében, jegyzői akták és tanári munkák között időt szakított magának az angol, német nyelv tanulására! Mintha ezzel is bizonyítaná politikai és költői hitvallását, hogy a népet magasabb színvonalra kell felemelni, mert gazdag értékek rejlnek benne. Nem véletlen, hogy Petőfi Sándor benne találja meg a leghibeibb barátját, egyetlen eszmei költőtársát. „Aranyok Aranyának, szerelmes Jankóknak” nevezi túláradó szeretetében a Toldi íróját. Tudta, érezte, hogy közelgő társadalmi átalakulások viharában biztosan számíthat erre a kiskúnsági profétára.

Mindkettőjüknek közös, szent ügye volt a parasztság sorsa. Arany János öntudatosan vallotta meg Petőfinek: „S mivagyok én, kérded. Egy népi sarjadék, ki törzsömnek élek, érette, általa, sorsa az én sorsom.” A jobbágy nyomorult élete többször is megjelenik Arany verseiben, a vármegyék robotját nyögő nép sívársága sikolt fel a „Szegény jobbágy” című versében. Toldi után Dózsáról akart époszt írni, akinek a cselekedete „históriában ugyan semmivel bírók harca a vagyonosak ellen, de szerintem — írja Arany — elnyomottaké az elnyomók ellen.” Ugyanebben az időben hasonlóképpen gondolkodik Petőfi is, aki Dózsát a magyar történelem egyik legdicsebb emberének tartja és azt hiszi, hogy „lesz idő . . . , midőn Dózsának nagyszerű emlékszobrot fognak emelni és talán mellette lesz az enyém is.”

Arany János gondolkodásának, életvezetésének és költői hitének alappillére a nép felemelése az őt megillető nemzet sorába. Amikor elvállalja a negyvennyolcas forradalomban született lapnak, az „A Nép Barátja-”nak a szerkesztését, mintegy programként hangzik az erre vonatkozó levele: „Régi, kedvenc eszmém költői hatást gyakorolni a népre s ezt ilyen úton tehetem csak legcélsze-

rűben és legsikeresebben. S aki a népet ismeri, tudni fogja, hogy nála amennyit az érzelmez, megannyit az értelemhez kell szólni, ha az ember sikert óhajt. Emelni a népet az irodalomban lassan-lassan, nem oly mellékes feladat, hogy már jelen időben tekintetet sem érdemelne. Ez úton akarnék én hatni, ez lenne elemem.” Reményei nem váltak be az új lapnál, melyet helyette Vas Gereben szerkesztett, aki nem tudott annyira közeljutni a néphez, hiszen a táblabíróvilág szemüvegén nézte a magyar tömegeket. Adomázni, anekdotázni tudott csak a népről, de szociális helyzetét és politikai állásfoglalását nem képes felismerni. Vas Gereben nem hitte, hogy a nép felemelhető volna, nem is volt célja, hogy politikai hatalomra nevelje. Arany János élesen szembeszállt szerkesztő-társával: „Minden politikai kérdés alapvonalaiban illeti a népet, mert a nép többé nem a misera plebs kontribuens, hanem a kormányzó és törvényhozó hatalom. Azért a népnek ismernie kell, folytonos figyelemmel kísérnie kell a politikai dolgokat.” Nemsokára ott is hagyta a lapot, mert nem vállalt közösséget azzal a szellemmel, amely felülről kezeli és földbirtokos-szemmel nézi a nép életét.

Attól kezdve, hogy a segesvári kucoricaiföld elnyelte a legjobb barátot. a harcos eszmetársat s elbukott a magyar szabadságharc, amelyhez mind a ketten annyi reményt fűztek — Arany János költői világára a szomorúság, a kétségbeesés korszaka borult és még életében Petőfitől kapott költeménykötet címlapjára feljegyzti: „Eltűnt látatlanul, ismeretlenül, nekem csak gyászt és fájdalmat hagyott.” Az „Őszikék” és a „Balladák” következnek ezután, és a „Nagyidai cigányok” kesernyés, vigasztalan hangja sir fel, nevetve a Világos után következő korszak ferdeségeit és gyászolva élete végéig a szellemi vezér elvesztését... és jöttek csakhamar petőfieskedők és őt

még életében elérte a legnagyobbak végzete: a hivatalos kultusz babérszuszorúja...

Majd jönni fog egy kor, midőn a magyar irodalomnak ez a két testvérköltője újra meghódíthatja a népek megértő szeretetét. Költő és népe újra találkozhatnak. Erős vitalitással fognak sugározni a költő művei: A Toldi, Buda halála, Az elveszett alkotmány, az Őszikék és a Balladák gyöngyszemei — szürke iskoláskönyvek és hivatalos ünnepek nélkül is! A nép pedig megtalálja bennük boldogabb életének legnagyobb kincsét, a jövő felé irányító igazi örökséget, mint az orosz nép — Puskin...

V. L.

Ifjúsági Kulturális és Gazdasági Mozgalom (Omladinski Kulturni i Privredni Pokret). A pár hónapja Novi Sadon megalakult ifjúsági szervezet *szubotikai* csoportja március 7-én tartotta alakuló közgyűlését a különböző ifjúsági egyesületek kiküldöttjeinek részvételével. A nagy számban megjelent érdeklődők előtt a felszólalók szerb és magyar nyelven ismertették az egyesület céljait. Legfontosabbnak tartják a széles néprétegek, nálunk különösen a parasztság és a földmunkásság anyagi és szellemi fölemelését eddigi elhagyatottságukból. Az egyesület céljait tanfolyamok, előadások megrendezésével, a mozgalom sajtóorgánumain és a megalakítandó könyvtáron keresztül igyekeznek majd elérni. Kiemelték a mozgalom kulturális és gazdasági jellegét. Politikával csak annyiban foglalkoznak, hogy antifasiszta álláspontra helyezkednek, mert a fasiszmus a népek, a dolgozók által eddig elért szerény kulturális és gazdasági eredményeket is megsemmisítéssel fenyegeti. Nemzetiségre, valásra, társadalmi helyzetre és nemre való tekintet nélkül szólnak az ifjúsághoz, hogy minél nagyobb számban csatlakozzanak a mozgalomhoz, mert csak így lehet tartós eredményeket elérni. — Az

egyhangúlag megválasztott vezetőséget a város társadalmi és nemzetiségi rétegződésének megfelelőleg állították össze, amelyben, természetesen, helyet kaptak a női csoport tagjai is. — Az egyesület tagjait a továbbiakról a napi sajtó útján értesíti.

A Szkupstinából. Úgy az itteni, mint a külföldi sajtóban nagy port vert fel a Technische Union. Zsivota Milanovity képviselő a parlamentben felvetette a „Zbor” nevű fasiszta csoportosulás kérdését és ez alkalommal azt állította, hogy a „Zbor” egyenesen Németországból kap pénzbeli segílyt jugoszláviai fasiszta akcióinak lebonyolítására. Ezen segílyügyek tárgyalásánál bukkant fel a Technische Union. A „Politika” tudomása szerint, hosszas megbeszélések után, melyeket a náciak politikai és pénzügyi megbízottai folytattak a „Zbor” kiküldöttjeivel, Koreniccsel és Danics-Diamantsteinnel, Berlinben megalakították a Technische Uniont. Az alapítók állítása szerint a Technische Unionnak az lett volna a feladata, hogy Jugoszlávia gazdasági megerősítését szolgálja. A külföldi sajtó szerint, azonban, ez egészen másképpen áll.

Az élelmiszer hiánya már régóta erősen érezteti hatását Németországban. Mivel a német kormány minden pénzét a fegyverkezésre fordítja, azt hirdelve, hogy a német népek sokkal nagyobb szüksége van ágyúkra és tankokra, mint kenyérre és zsirra — egyetlen márkát sem volt szabad élelmiszerbehozatalra áldozni. Az élelmiszerek hiánya növelte az elégedetlenséget azok között, akiket nem lakatott jól a náci-lelkésedés, akiknek a gyomra inkább a kenyér után vágyódott, mint jelszavak után. Az elégedetlenség nagymérvű terjedésének nyomása alatt a nemzeti szocialisták kénytelenek voltak valamilyen módszerrel olcsó élelmiszerforrás után nézni, hogy ily módon csitítsák el a kedélyeket. Egy ilyen élelmiszerbeszerzési eszköz lett volna

a Technische Union is. Ennek segítségével lehetővé akarták tenni a búza, hús, tojás, gyümölcs és egyéb élelmiszerek Jugoszláviából Németországba való kivitelét, melyekért Németország kész gyári cikkekkel fizetett volna. A Technische Unionnak azonban legfőbb célja az volt, hogy az előbb említett módon lehetővé tegye Németországnak Jugoszlávia felé törő gazdasági expanzióját, hogy úrrá legyen a jugoszláv piacokon és hogy gazdasági hatása folytán politikai hatalmát is kiterjessze Jugoszláviára. Mindezek megvalósítására Németország hű segítőtársra talált a „Zbor” nevű jugoszláv fasiszta mozgalomban.

A pécsi események. A pécsi bányászok a múlt hónap végén sztrájkba léptek, mert a bányagazgatóság 8%-os bérlévonást akart véghez vinni. A bányász-sztrájknak halálos áldozatai vannak. A tárnák mélyébe húzódott sztrájkoló munkások hozzátartozói tüntettek és a „védtelen” csendőrség a tömeg közé lőtt. Hármán meghaltak, tízen súlyosan megsebesültek.

A magát fajvédőnek mondó, „osztályellentétek felett álló” magyar rezsim a Dunántúl legnemzetibb emberanyagából végeztetett ki magyar munkásokat csak azért, mert azok a legprimitívebb életérdekeiket igyekeztek megvédeni a külföldi bankárokkal, börtényekkel szemben. Nagyon sután hangzik ezekután a hivatalos körök „felelőtlen külföldi izgatókkal” való mentegetőzése.

A bánya olasz és osztrák tőkések kezében van. A munkások magyarok, akik, ha a saját érdekeiket védik, magyar érdekeket védenek. A csendőrök puskái mégis a külföldi tőke érdekeinek védelmébe szegődtek, a gyilkos golyók idegen érdekekért ontottak vért s a hatóságok ugyanakkor a „munkásság közt izgató, felelőtlen külföldi agitátorok” meséjével igyekeznek a felelősséget lemosni magukról.

Nem emlékszünk, hogy Németországból importált fasiszta izgatókat löttek volna agyon Magyarországon. De még olyasmit sem hallottunk, hogy a rendőrség pofonokat osztogatott volna azok közt az egyetemi aranyifjak között, akik Berlinben iskolázott izgatók bűjtogatására meggátolják a tanulni akaró diákokat kötelességük teljesítésében.

Egyidejűleg azzal, hogy a sortűz eldőrdült, a pécsi egyetemen antiszemita zavargások törtek ki. Ismeretlen, s a hivatalok jóvoltából ismeretlenül is maradó elemek nagy ricsaj, s a magyar fasiszta sajtó asszisztálása közepette félholtra vertek néhány zsidót.

A művelet nagyon is átlátszó. Az események nagyon is közel vannak egymáshoz. A pécsi egyetemi zsidóverést azért rendezték meg, hogy a közvélemény figyelmét eltereljék a bányászmozgalomról és a sortűzről. A reakció nagymesterei ügylátszik nagyon lebecsülik a magyarság szellemi képességeit, hogy ilyen egyszerű és régi recepthez folyamodtak. Most az egyszer azonban, mintha nem vált volna be. Mert ennyi izléstelen-ségből, még a jugoszláviai magyarság dilettantizmushoz szokott műérzéke is megállapíthatja, hogy rossz volt a rendezés.

M.

SZEMLE

Valamit tenni kell... A vojvodinai magyar irodalom nem jelent sokkal többet, mint dilettantizmust: ennek következtében a szélesebb néprétegek, sőt az u. n. intelligencia egy részének teljes közönye mellett tengődik. A mi írónkban nincs annyi életerő, hogy a kulturközbösségre nevelt tömegeket fölrázzák s ez által reális kulturaport teremtsenek a Vojvodinában. Kisebbségünk irodalmát képviselő emberek nem bizonyultak alkalmasaknak erre a valóban nehéz feladatra, ezért egy új író megjelenő regénye ünnepet jelent a vojvodinai magyar

kulturéletben. A mai, nehéz időkben kiadott regény kétségtelenül az író életerejének tanúságtétele és szokatlan energiára vall, amire nálunk olyan nagy szükség van. Joggal remélhetjük tehát, hogy Tóth Bagi István azok közé fog tartozni, akik eredményesen keresik az utat az olvasójelöltek táborá felé.

Tóth Bagi István regénye a tegnap érettségizett s ma az „életbe“ belépő korosztály elindulását tárja elénk, kezdetben érezhető stilisztikai és szerkesztési félszűrségekkel, később azonban folyamatosan és jó keretet adó epizódokkal. Egy csomó fiatalember, közöttük Katona Béla megállapítják, hogyha mindennap jól akarnak lakni, feltétlen állást kell szerezniök. De hogyan? — A fiatal erők elhelyezkedése többé-kevésbé minden időben probléma volt. Ma pedig, amikor az állandó krízis a társadalom belső ellentéteit felhatványozza, ez a fiatalság ma már megoldhatatlannak látszó problémára, mondhatjuk tragédiára nővi ki magát. A középiskola nem ad kellő felkészültséget e kérdés megoldásához, mivel az élet idealista szemléletén kívül mást nem is igen ad. Ez az iskolától kapott, idealista szemlélet csak fölösleges konfliktusokat és erőpocskolást eredményez az életbelépni akaróknál s szakadékszerűen választja el őket a valóságtól.

Katona Béla hisz ebben a hamis szemléletben, egyedül indul a kenyérkeresés harcába.

Társai érzik a feladat nagyságát és közös erővel igyekeznek reális életlehetőségeket teremteni maguknak.

Katona Béla a mindennapi stréberfogásokkal igyekszik magának munkahelyén jobb pozíciót teremteni az elleneséges érzületű öregebb hivatalnokok és a pár nappal később jött kartársaival szemben. Itt az író a fiatalok és az öregek közötti harc reális képét adja. Nem mélyed el azonban a téma boncolásában. Ez, a problémákhoz nem-nyúlás elve az

egész regényen dominál és ezen a ponton hasonlóvá válik a vojvodinai írók problémátlannak, vagy korszerűtlen problémájú írásainak többségéhez.

Tóth Bagi István csupán a krónikás szerepére vállalkozik, ezt azonban nálunk szokatlan realizmussal és lelkiismeretességgel teszi. Igyekszik mindent leírni, ami életünk meghatározásához szükségesnek tart. Felvonultatja az irodát, a gyárat, a sztrájkot és a disznótort. Bemutatja a földmunkásokat, a falut, az ifjú és öreg parasztot, a városi szürke polgár és az aranyifjúság életét. Az irodában redukálás, a gyárban sztrájk, a földeken parasztok lesik szájátva a megváltót, aki majd mindent rendbehoz, az öreg-paraszt begubózik, a fiatal tenne valamit, de nem ért hozzá, az aranyifjak pedig billiárdoznak, no meg nagyokat isznak, mindezt egyszerű hűséggel rögzíti le hercegferenci póz nélkül. Az író — talán nem is tudatosan — érzékelteti az alig felpolgárosult, koráven társadalmunk lazuló kapcsolatát a faluval. Katona Béla már csak vendég a falun, mely sokkal távolabb áll tőle, mint a város.

Az érettségizett fiatalok egy része elmegy a pancsevói nagytrétre földmunkával próbálni szerencsét, Katona Béla pedig, miután a gyárban leépítették, egy nagytrékés által alapított laphoz kerül, hogy innen is hamarosan kirepüljön. A hősből mind ritkábban bukkann fel az iskola hagyatéka: az idealizmus megalakulást nem ismerő, nagyotakarása.

Közben az életképek sorozata vonul el az olvasó előtt. Felmerül az ifjúság szekszuális problémája is, mit Tóth Bagi István csak úgy szórmentén érint. Katona Béla nővére képviseli a polgári nőtipust, akit házasságra neveltek, de férjhez nem mehet és rajta keresztül vetíti az író elénk a valóságban kiélesedett társadalmi ellentmondások egyéni tragédiákba torkoló következményeit.

A regény végén a fiatalok visszaérkeznek a pancsevói rétről, ahol nem bir-

tak gyökeret ereszteni. Ismét együtt vannak. Hallgatják két társuk vitáját. Az egyik a jobboldalt képviseli, a másik a balt. Itt a regényből is kiérzik, hogy egyesek már tudják, mit kell tenni, de Katona Béla és mögötte az író még nem foglal állást. A kérdés föntáll: Melyik az az út ma, amelyik nem ott végződik, ahol elkezdődött?

Várjuk az írotól, hogy következő munkáiban mélyebbre nyúljon a társadalmi problémákba és hogy azokra a kérdésekre, amelyekre maga vetett fel könyvében — megadja a feleletet. **G. I.**

Azev, a kém. (Tobis—Sacha-film, Wien. Főszereplők: Fritz Rasp, Olga Csehova, Wolfgang Liebeneiner, Ellen Frankl.) A fojtott levegőjű cári Oroszországban játszódik le ez a film. Az önkényuralom korlátokat nem ismerő tobzódása a szabadságszerető elemeket mind nagyobb számban szorítja a közvetlen egyéni akció területére. Szaporodnak a merényletek, a terrorista cselekmények.

Azev nem ismer politikai meggyőződést, Neki csak az a fontos, hogy minél több pénze legyen. A pezsgő a fontos, a jó élet és a mulatóbeli Nelly, minden költséges szeszélyével. Ezért pokolgépeket gyárt, merényleteket szervez a miniszterek ellen, hogy azután mint az orosz titkosrendőrség, az Ohrana tagja azokat leleplezze és az összeesküvőket a rendőrség kezére játssa. Veszélyes kétszínű szerep ez. Mindig remélnie kell vagy az egyik, vagy a másik oldal leleplezésétől. A film végén igazságérzetünket érezzük kielégítve, amikor ez a gátlás nélküli besúgó odakerül ahova való, a folyó mocsaras vizébe.

A cselekmény filmszerű, a színészek és a rendezés elsőrendű, csak az utcai jelenetek kuliszái helyett láttunk volna szívesebben természetes felvételeket.

B. J.

Az 1000 rubeles nő. (Armenkino, Erivan, S. S. S. R. — Rendező: A. Beknazarov. Főszereplők: V. Sidamon, Z. Kistov és S. Safaran.) Előzásaiban az örmény fensík termékeny völgyeinek egyik kisvárosában 1870-ben játszódik le ez a darab. A nép merev tradíciók közt

éli mindennapi, semmi változást nem mutató életét. A város alatt sebes vízű folyó rohan. A népi hagyományok, szokások erősek és akik azokkal ellentétbe kerülnek, azoknak türehetlenné, fojtóvá válik a további élet ebben a környezetben.

Pepo a becsületes és szorgalmas házasság férjhez akarja adni hűgát Kekelyt, akinek hozománya az apja által kopekonként összegyűjtött és halála után lányára hagyott 1000 rubel. A pénzt apja halála után megőrzés végett elismervényre a város uszorásának adták át. A házasságot összehozó asszony már ki is keresi a vőlegényjelöltet, a kereskedő Darcsót, megtartják az eljegyzést, amelyen elcsattan az első nyilvános csók. Közben az 1000 rubelről szóló elismervény elveszik, az uszorás letagadja, hogy a pénz valaha is nála lett volna, mire a szerelmes vőlegény sietve otthagyja menyasszonyát. Pepoék házában nincs többé hangos szó, búsul az egész ház. Nem a pénzt, nem is a vőlegényt sajnálják, akit Kekely különben sem szeretett. A népi hagyományok szigorúak és a nyilvánosan megcsókoltt lány nem remélheti, hogy ebben a környezetben valaha is férjet kaphat. Az egysorsnak baráti érzése és összetartása azonban legyőzi az évszázados vagy talán évezredes tradíciókat. Pepo a megkerült elismervénnyel a bíróság előtt nyilvánosan akarja a pénzt visszaszerezni és a gazdag uszorást megbélyegeztetni. Az uszorás azonban letagadja aláírását és a bíróság végül Pepot ítéli el hamisításért és a bíróság megsértéséért. De a rabság már nem keserű. Kekely megtalálja emberét Pepo legjobb barátjában és halasztársában, aki nem törődik a hagyományok szigorával. Barátok és egysorsúak, legények és lányok vig nótával vonulnak a vár rácsos, magas börtönablaka elé. A biztató hangok erőt és bizakodást öntenek Pepo felkébe a további küzdelmekhez. Száll a dal, sapkák lódnak a levegőbe, galambok repülnek fel szárnycsattogatva a börtönablak előtt a tiszta, szabad ég felé...

A rendezés nagyon jó, de a színészek még jobbak. A legkisebb szerepeket is kitérő színészek alakítják, akik életet visznek a jelentéktelennek látszó szerepükbe. A vásznon csak egy pillanatra megjelenő típusok felejthetetlenek. A zenei kíséret hangulatosan festi alá az egyes jeleneteket. Különösen szépek az eredeti örmény népdalok, ezek a primitív, ázsiai, de egészséges melódiák.

„NOVA KNJIGA“

NAKLADNA KNJIŽARA
ZAGREB-MASARIKOVA 21

preporučuje savremene knjige uz povoljne cijene:

Dr. D. Tomašić: Društveni razvitak Hrvata	Din.	8—
Dr. Lj. Živković: Ljudsko društvo i rasne teorije	„	20—
R. Bičanić: Kako živi narod	„	20—
Dr. Vučković: Kritika i evolucija zadrugearstva	„	20—
L. Tolstoj: Na ljudskoj klaonici	„	6—
J. Bloch: Španija	„	30—
Kalendar Hrvatskih seljaka	„	10—
Pitcairn: Španija u rovu	„	4—

Nabavljamo i sve ostale savremene knjige, časopise, brošure uz povoljne cijene.
Poštarinu računavamo prema stvarnim troškovima.

Ček. r. 46.904.

„NOVA KNJIGA“, Zagreb - Masarikova 21.

A HID a fiatalok lapja!

Olvassa és terjessze a HID-at!

Ujítsa meg előfizetését!

A HID postatakarékpénztári csekkszámhája:

58297

A HID előfizetési díja:

Jugoszláviában: Egy évre 30—, félévre 16—, negyedévre 9— dinár.
Egyes szám ára 3— dinár.

Magyarországon: egy évre 4— félévre 2—, negyedévre 1— pengő.
Egyes szám ára: 40 fillér.

Kéziratokat csak a portó előzetes beküldése mellett küldünk vissza.
Csak teljes névvel és címmel ellátott kéziratokat veszünk figyelembe.
Lapunkban megjelent minden egyes cikkért írója felelős. — Levelek
és kéziratok Adm. i Red. HID Subotica, pošt. fah 88. címre küldendők.

„HID“ literarni časopis, izlazi deset puta godišnje. — Odgovorni urednik i izdavač:
MAYER OTTMÁR — Redakcija i administracija: SUBOTICA, Pajé Kujundžića ul. 48/a

Gradska štamparija, Subotica. 37—163-2